

PRVNÍ POMOC PRO KULTURNÍ DĚDICTVÍ BĚHEM KRIZE

PRVNÍ POMOC PRO KULTURNÍ DĚDICTVÍ BĚHEM KRIZE

2. Manuál

*Příprava na krizové situace, koordinovaná reakce
a zabezpečení materiálního i nemateriálního kulturního dědictví*

Aparna Tandon

Vydalo Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování kulturního dědictví (ICCROM), Via di San Michele 13, 00153 Řím, Itálie;

a Fond prince Clause pro kulturu a rozvoj, Herengracht 603, 1017 CE Amsterdam, Nizozemsko;

v rámci spolupráce mezi ICCROM, Fondem prince Clause a Smithsonian Institution, jejímž cílem je rozvoj znalostí pro přípravu a reakci na krizové situace v oblasti kulturního dědictví.

© ICCROM 2018

© Prince Claus Fund for Culture and Development 2018

ICCROM ISBN 978-92-9077-282-8

Prince Claus Fund ISBN 978-90-822913-8-4

AUTORSKÝ TÝM

Hlavní autorka a editorka Aparna Tandon, ICCROM

AUTOŘI JEDNOTLIVÝCH TEXTŮ

Posouzení rizik a škod po události na místě

Rohit Jigyasu, Eugénie Crété, Elke Selter

Zabezpečení a stabilizace

Eugénie Crété, Xavier Romão, Esmeralda Paupério, Elke Selter

Příklady z praxe

María Cecilia Rodríguez Moreno, Eugénie Crété, Ihor Poshyvailo, Kyaw Myo Ko, Elke Selter, Valentina Spano, Layla Salih

Odborní recenzenti

Jessica Doyle, Jonathan Eaton, Sonia Giovinnazzi

Výzkum

Jessica Doyle, Valentina Spano

Informační grafiky

Christopher Malapitan

KOORDINACE

ICCROM

Catherine Antomarchi, Aparna Tandon, Jennifer Copithorne, Isabelle de Brisis & Isabelle Verger

Fond prince Clause

Deborah Stolk

Tisk publikace velkoryse podpořilo Monacké knížectví.

Publikace vychází v režimu Open Access pod licencí Uvedte původ – Neužívejte dílo komerčně – Zachovejte licenci (CC BY-NC-SA 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Používáním této publikace uživatelé souhlasí s tím, že jsou vázáni pravidly jakéhokoli budoucího open access repozitáře ICCROM.

Použitá označení a prezentace materiálů v této publikaci žádným způsobem neodráží postoj ICCROM a Fondu prince Clause pro kulturu a rozvoj, pokud jde o právní postavení jakékoli země, území, města či oblasti nebo jejich orgánů, ani pokud jde o vymezení jejich hranic.

Myšlenky a názory vyjádřené v této publikaci jsou myšlenkami a názory autorů; nemusí se nutně shodovat s myšlenkami a názory ICCROM a Fondu prince Clause pro kulturu a rozvoj a tyto organizace k ničemu nezavazují.

OBSAH

Jak se v manuálu orientovat	5
-----------------------------------	---

Posouzení škod a rizik na místě po události

• Kontrolní seznamy	8
• Jak nakreslit plánek zasažené lokality a přehledovou mapu	11
• Co musí splňovat použitelný formulář pro posouzení škod a rizik	14
• Šablony pro posouzení a zaznamenání škod a rizik	15
• Typy pro sběr informací o škodách	26
• Typická staticky více nebo méně závažná poškození budov a jiných objektů	28

Zabezpečení a stabilizace

• Jak klást rošty a s jejich pomocí mapovat umístění	39
• Vytváření lokačních kódů	41
• Přidělování jedinečných identifikačních čísel	42
• Dokumentace evakuace předmětů	44
• Dokumentace záchrany předmětů	46
• Zásady pro zacházení s předměty	48
• Zásady pro balení předmětů	49
• Běžné organické a anorganické materiály	53
• Třídění a určování priorit	55
• Stabilizace movitého kulturního dědictví	57
• Materiál a vybavení na evakuaci a záchranu	67
• Dočasné zakrytí	73
• Základní dřevěné podpěry	79
• Typy pro vysoušení mokřých objektů	92
• Materiál a vybavení na nouzovou stabilizaci objektů a budov	93

Literatura	97
-------------------------	-----------

Jak se v manuálu orientovat

Tady najdete několik tipů, které vám pomohou najít v manuálu přesně to, co potřebujete.

ZÁLOŽKY

V pravém horním rohu každé stránky najdete interaktivní záložky, abyste mohli přeskočit přímo na konkrétní kapitolu.

HYPERODKAZY

MODŘE a tučně: Odkazy na konkrétní části dokumentu.

TIPY: Rady vycházející z praktických zkušeností.

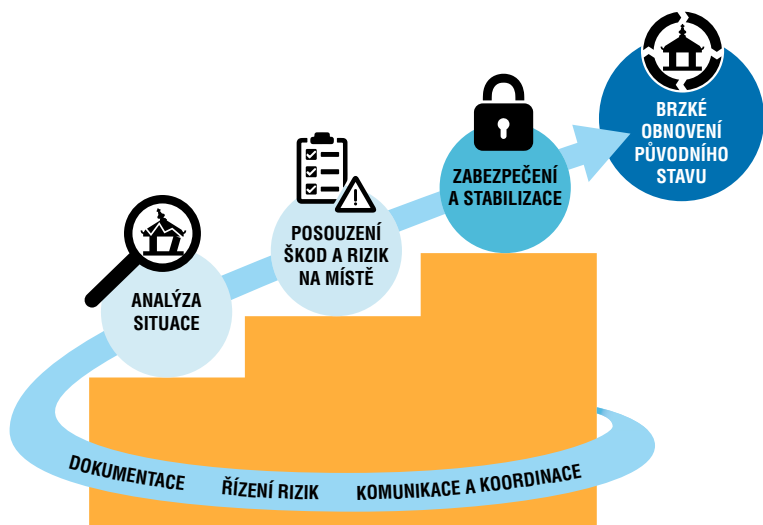
POZOR: Čemu věnovat pozornost, abyste se vyhnuli nepředvídaným hrozbám nebo omylům.

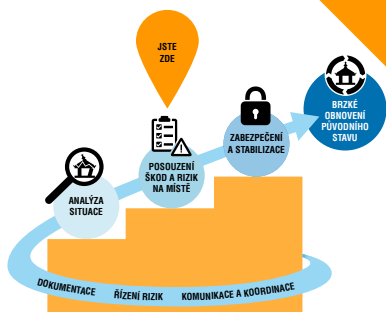
PŘEČTĚTE SI VÍCE: Doplňková literatura.

AKČNÍ RÁMEC PRVNÍ POMOCI PRO KULTURNÍ DĚDICTVÍ

POSOUZENÍ ŠKOD A RIZIK NA MÍSTĚ PO UDÁLOSTI

Kontrolní seznam pro posouzení škod a rizik na místě

Nejvyšší prioritou při posuzování situace v zasažené lokalitě/lokalitách by měla být osobní bezpečnost. Než vyrazíte na místo, mějte na paměti následující:

- ✓ Zkontrolujte, zda máte potřebná povolení ke vstupu.
- ✓ Ujistěte se, že máte k dispozici alespoň jeden komunikační prostředek, např. mobilní telefon nebo vysílačku.
- ✓ Mějte u sebe telefonní číslo na nejbližší policejní stanici, na policejní dispečink, hasičskou stanici a záchrannou službu pro případ nouze.
- ✓ Vyhýbejte se nebezpečným situacím a myslete na to, že v souvislosti s katastrofou může docházet k dalším rizikovým událostem jako jsou například následné otřesy, sesuvy půdy, rabování atd.
- ✓ Všímejte si svého okolí a zapamatujte si, kde je nejbližší bezpečné místo.
- ✓ Zachovejte klid a dávejte pozor, kam šlapete.
- ✗ Nechoďte do zasažené lokality bez vhodných bezpečnostních pomůcek.
- ✗ Neprocházejte se po zasažené lokalitě sami a bezcílně.
- ✗ Silnice mohou být ve špatném stavu a do lokality může být velmi omezený přístup. Cestu si dobře naplánujte a nejezděte po setmění.

Než se vydáte do zasažené lokality, zkontrolujte, zda máte potřebné vybavení a pomůcky pro posouzení škod a rizik:

- Osobní ochranné pracovní prostředky (viz seznam na další straně)
- Formulář pro posouzení škod a rizik
- Fotoaparát, chytrý telefon nebo tablet k focení a zaznamenávání zeměpisných souřadnic, je-li to povoleno. Pokud situace neumožňuje použít fotoaparát ani telefon, měli byste si vzít s sebou blok a dělat si náčrty a poznámky.
- Svítilna/baterka a záložní baterie
- Metr, měřicí tyče a nivelační přístroj (pokud je to možné)
- Kompas. Lze použít i aplikaci pro chytrý telefon s funkcí kompasu.
- Pravítko na měření trhlin
- Laserový měřič vzdálenosti
- Fotografické barevné stupnice – škály
- Podložky na psaní s klipem
- Papír – bílý a čtverečkovaný
- Tužky a pastelky na zaznamenání různých věcí do plánek. Nepoužívejte pero, protože inkoust se ve vlhkém prostředí rozpije a mohli byste přijít o podstatné informace.
- Mazací guma, ořezávátka a pravítka
- Kalkulačka (pokud je to možné)
- Výstražné pásy, lana a značení
- Balená voda a potraviny
- Telefonní čísla na klíčové osoby zodpovědné za řízení krizové situace, tj. hlavně vedoucí bezpečnosti, hasiči, zdravotníci a další.

BC Housing, 2018. *Rapid Damage Assessment*. Burnaby, BC Housing. Dostupné z: <https://perma.cc/686P-5JFE>

Kontrolní seznam osobních ochranných pracovních prostředků

K zajištění osobní bezpečnosti všech členů týmu je potřeba – v závislosti na typu mimořádné události a na lokalitě, kterou dokumentujete – před příjezdem na místo opatřit následující vybavení:

- Přilba
- Bunda nebo vesta s reflexními prvky
- Oblečení s dlouhými rukávy a nohavicemi
- Uzavřená obuv
- Svítilna nebo baterka a náhradní baterie
- Píšťalka
- Respirátory s výdechovým ventilem
- Ochranné rukavice
- Ochranné brýle
- Příruční lékárnička
- Repelent proti hmyzu (je-li k dispozici)
- Dezinfekční gel na ruce (je-li k dispozici)

Connecticut Technology Transfer Center. 2010. *Protective Equipment for Workers in Hurricane Flood Response*. Connecticut, School of Engineering, University of Connecticut. Dostupné z: <https://perma.cc/LG2T-FTDZ>

Heritage Collections Council. 1998. *reCollections: Caring for Collections Across Australia — Managing People*. Canberra, Heritage Collections Council. Dostupné z: <https://perma.cc/RR45-BJDW>

Jak nakreslit plánek zasažené lokality

Plány lokality a půdorysy jsou při posuzování a dokumentaci škod velmi užitečné. V případě, že žádný nemáte, můžete si ho podle následujících pokynů sami nakreslit:

1. Projděte se po zasažené lokalitě a udělejte si představu o jejích proporcích, osách symetrie a celkovém tvaru, abyste pro svůj náčrt zvolili vhodné měřítko. Při určování měřítka zvažte také, zda nezakreslit i okolní místa, například orientační body v krajině, místa se zvýšeným rizikem apod.
2. Zvolte si výchozí bod (například roh budovy) a zakreslete ho na čtverečkový papír.
3. Poté se můžete začít pohybovat kolem budovy a zakreslovat do plánu jednu zeď po druhé. Není nutné kreslit úplně přesně, zejména proto, že byste se v této fázi posuzování neměli k poškozeným objektům příliš přibližovat. Pokud nemáte k dispozici žádný měřicí přístroj, použijte jako přibližnou jednotku svůj krok: jeden krok se rovná přibližně jednomu metru.
4. Zaznačte na plán zvolené měřítko a referenční směr (sever nebo Kibla).
5. Zakreslete také příjezdové cesty a hlavní vchody do budovy nebo areálu. Označte zjištěné bezpečné zóny (jsou-li takové), které lze později využít pro nouzovou stabilizaci a uskladnění nebo pro parkování evakuačního vozidla.
6. Nezapomeňte zakreslit také okolní objekty, které by mohly posuzovanou stavbu poškodit, kdyby se zřítily.
7. Je-li stavba zcela zničená, obraťte se na někoho, kdo v její blízkosti žije nebo pracuje. Nejsou-li žádné jiné referenční body k dispozici, mohou vás tyto lidé navést a pomoci vám s plánkem.

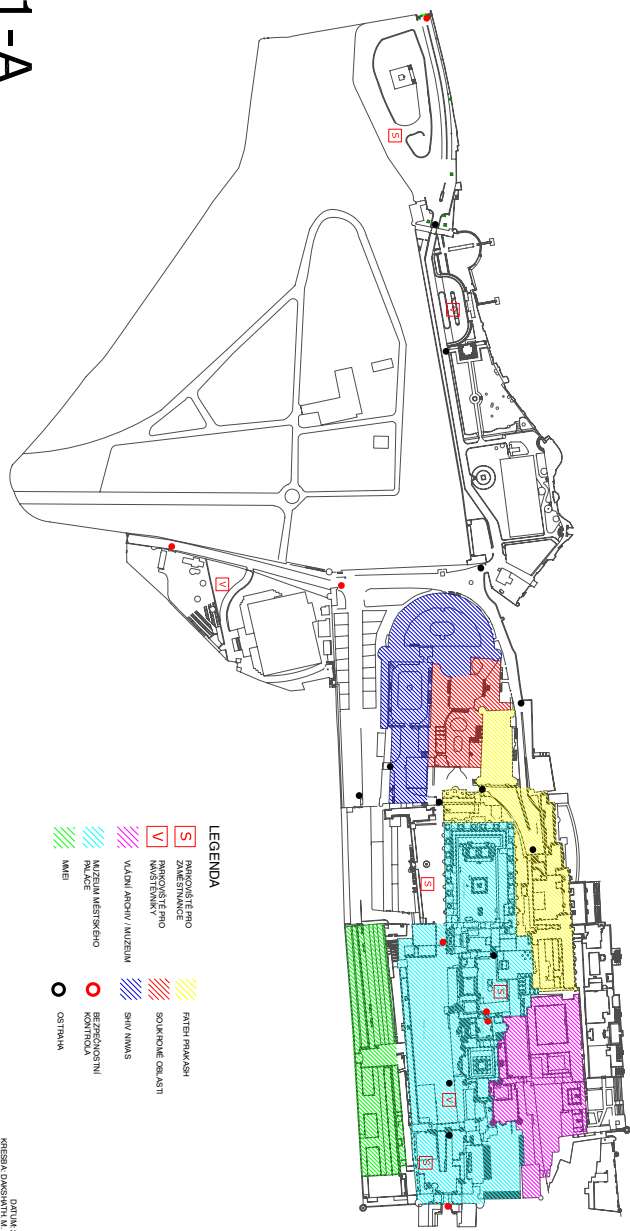

Dbejte na to, abyste na plánec dostatečně zřetelně vyznačili všechna poškození a další poznatky. Musíte být schopni je přečíst i z reprodukce vašeho plánu.

1-A

KOMPLEXNÍ ZONOVÝ BEZPEČNOSTNÍ PLÁNEK

PLÁNOVÁNÍ RIZIKOVÉHO MANAGEMENTU MĚSTSKÉHO PALÁCE V UDAIPURU

- LEGENDA**
- S PŘÍROVNOSTĚ PRO ZAMEŠTAVNĚCÍ
 - V PŘÍROVNOSTĚ PRO NÁVŠTĚVNÍKY
 - V VLADNÍ ARCHIVY / MUZELIUM
 - V MUZELIUM MĚSTSKÉHO PALÁCE
 - V MMBE
 - V FATEH PRKAKASH
 - V SOUPROUČNÉ OBLASTI
 - V SHIV NIKAS
 - V BEZPEČNOSTNÍ KONTROLA
 - V OŠTĚNINA

DATUM: 27. 1. 2009
 KŘESLA: DAKSHINATI, M. KINCHOR
 OČERTEL: ROHIT JIGYASU

Vzorový plánek městského paláce, Udaipur, Indie, 2009. Foto: Rohit Jigyasu

Jak vytvořit přehledovou mapu

Pokud je v oblasti zasaženo více lokalit, budete potřebovat přehledovou mapu. Nemáte-li žádnou k dispozici, můžete ji snadno vytvořit pomocí družicového snímku oblasti/města/regionu, v závislosti na rozsahu a typu události.

Na přehledové mapě by měl být vyznačen sever a dále příslušné zasažené stavby, přístupové cesty a komunikace a administrativní hranice.

V případě rozsáhlé katastrofy či krize, která zasahuje celý region nebo město, budete potřebovat mapu v odpovídajícím měřítku s vyznačením umístění všech zasažených památkových objektů. Každé lokalitě by mělo být přiděleno jedinečné identifikační číslo, které následně poslouží pro rychlou orientaci.

Co musí splňovat použitelný formulář pro posouzení škod a rizik po události?

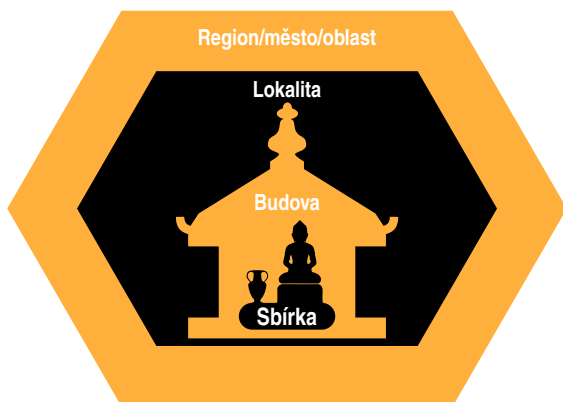
1. Musí být stručný a snadný na vyplnění.
2. Musí odpovídat lokálnímu kontextu a jazyku.
3. Musí být standardizovaný a použitelný pro movité, nemovité i nemateriální kulturní dědictví v zasažené oblasti.

Proberte se svým týmem definice jednotlivých kategorií škod a rizik, aby všichni členové týmu zaznamenávali údaje konzistentně. Důležité to je zejména ve velkých týmech, kde údaje do formulářů zadává mnoho různých lidí.

Formuláře se mohou lišit podle druhu rizika a typu kulturního dědictví, měly by však usnadnit provedení skutečně integrovaného vyhodnocení škod a rizik. Dejme tomu, že hlavní kritickou situací je zemětřesení, vždy však myslíte i na související rizika, jako například požár a přivalové deště (je-li to v oblasti relevantní).

Ve formuláři použijte otázky s výběrem možností odpovědí a přidejte i možnost v případě potřeby doplnit kvalitativní údaje. Pokud je to vhodné, sbírejte informace na různých úrovních, respektive ve skupinách a podskupinách:

1. Úroveň regionu/města/oblasti
2. Úroveň lokality
3. Úroveň budovy
4. Úroveň sbírky/předmětů

Posouzení a zaznamenání škod a rizik na místě u nemovitého a movitého kulturního dědictví

Šablona 1

Tato šablona obsahuje různé úrovně a okruhy informací, které mohou být užitečné při tvorbě separátních nebo integrovaných formulářů pro posouzení škod a rizik na místě u movitého a nemovitého kulturního dědictví.

Některá z uvedených polí, jako je název, význam či vlastnictví, lze v zájmu úspory času vyplnit i mimo zasaženou lokalitu.

Šablonu si budete muset přizpůsobit a doplnit do ní materiály a techniky, které jsou pro kulturní dědictví ve vaší oblasti obvyklé.

Žádné dvě mimořádné události nejsou úplně stejné, takže ani informace uvedené v této šabloně nebudou vždy relevantní pro analýzu konkrétní kritické situace, kterou potřebujete vyhodnotit. Pokud například došlo k poškození památkově chráněných budov, ale movité věci uvnitř zůstaly nedotčené, můžete se touto šablonou inspirovat při tvorbě formuláře pro posouzení památkově chráněných budov a zahrnout do něj pouze relevantní úroveň a okruhy informací.

Rozhodnete-li se sestavit integrované formuláře pro posouzení škod a rizik, měli byste zajistit, že je budou používat skutečně multidisciplinární týmy hodnotitelů, jejichž členové absolvovali školení na rozpoznání škod a rizik jak pro nemovité, tak pro movité kulturní dědictví.

1. Datum (data) posudku
2. Jméno (jména) posuzovatele (posuzovatelů)
3. Kontaktní údaje posuzovatele (posuzovatelů)
4. Případně profese posuzovatele (posuzovatelů)

Úroveň 1: Region/město/oblast (relevantní v případě katastrofy regionálního dosahu)

1. Název města/oblasti a jeho zeměpisné souřadnice
2. Popis události
3. Druh primárního ohrožení (např. přírodní nebo způsobené člověkem)

Přírodní katastrofy: zemětřesení, hurikán, písečná bouře, povodeň, požár apod.

Ohrožení způsobené člověkem: vandalismus, žhářství, jaderné záření, válka / vojenská aktivita apod.

Úroveň 2: Lokalita (zejména v případě, že se v zasažené oblasti nachází archeologické či jiné kulturní dědictví, jež tvoří různorodé materiální a nemateriální prvky)

1. Název lokality
2. Poloha lokality se souřadnicemi
3. Je-li to vhodné, použijte na doplnění formuláře mapu lokality s vyznačenou polohou posuzovaných prvků.
4. Stupeň ochrany (např. mezinárodní, národní, místní nebo žádný)
5. Jaká je míra poškození (např. malé, střední či velké) na úrovni lokality? Kde se poškození nachází?
6. Nacházejí se v lokalitě trosky nebo toxický odpad, které bude potřeba odstranit?
7. Jsou na místě bezpečné a volné pracovní prostory, kde by bylo možné provádět bezpečnostní a stabilizační práce? Zaznamenejte jejich umístění na plánec lokality. Zaznamenejte také, zda je na místě nebo v jeho blízkosti k dispozici prostor pro parkování středně těžkých a těžkých nákladních vozidel.
8. Uvedte ztráty.

Pokud je to možné a jsou k dispozici potřebné údaje, popište ztráty s ohledem na příjmy, osoby a/nebo infrastrukturu.

Například vezměte v potaz:

- Počty zaměstnanců před a po události
- Přímou související zdroje příjmů, např. prodejci suvenýrů, řemeslníci, podnikání v oblasti cestovního ruchu / pohostinství
- Průměrný počet návštěvníků před událostí a po ní

Úroveň 3: Budova

Pozn.: níže uvedené otázky a doporučení mají sloužit jako pomůcka pro posouzení jedné budovy na zasažené lokalitě.

1. a) Název budovy?
b) Inventární číslo budovy (pokud bylo přiděleno)?
c) Není-li inventární číslo budovy známo, přidejte jí vlastní referenční číslo.
2. Kdo je vlastníkem budovy (veřejná instituce, soukromý majitel nebo majitel neznámý)?
3. K čemu je budova aktuálně využívána? Využívá se ke komerčním, náboženským nebo veřejným účelům (památník, knihovna, muzeum, škola apod.)?
4. Do jaké míry je narušena kontinuita funkce: žádné narušení / úplné přerušování / narušení na konkrétním místě, ale jinde funguje?
5. Podařilo se vám kromě tohoto formuláře zajistit také doplňující dokumenty: mapu lokality, fotografie budovy před událostí, nákresy a výkresy budovy?
6. Jaká je úroveň ochrany: mezinárodní/národní/místní/žádná?
7. Obecné informace o budově:
 - a) Existují dřívější záznamy (např. půdorysy, řezy budovou nebo záznamy o předchozích úpravách)?
 - b) Pokud ano, kde se nacházejí / kdo k nim má přístup?
 - c) Uvádí dřívější dokumentace význam (estetický, historický, kulturní, náboženský, vědecký a/nebo hospodářský) poškozené budovy?
 - d) V případě, že budova má duchovní, náboženský nebo jiný nemateriální význam, jsou vyžadovány nějaké specifické úpravy, postupy nebo opatření? Pokud ano, uveďte, o jaká opatření jde a kde jsou konkrétní osoby (náboženští vůdci, členové rady starších apod.), které mohou tato opatření provést?
8. Jak velké je poškození: malé, střední, vážné nebo úplný kolaps?

9. Z jakých materiálů je budova postavená, jaký je její konstrukční systém a kde došlo k poškození (např. zdi, střecha, podlaha nebo konstrukční prvky)?

I) Zdi

II) Střecha

III) Podlahový materiál

IV) Konstrukční prvky

10. Popište zásadní poškození budovy jiného než stavebního charakteru a vyznačte je na půdorysu budovy. Různé druhy poškození vyfotťe a zaznamenejte do půdorysu příslušná čísla fotografií.

11. Sepište bezprostřední rizika:

Primární riziko	Sekundární rizika	Okamžité ohrožení (může ohrozit bezpečnost / památkovou hodnotu)	Další potenciální rizika (druhotné příčiny)
Zemětřesení	Následné otřesy, požár	Dřevěné stavební prvky z 18. století mohou začít hořet; lidé, kteří přišli o střechu nad hlavou a žijí v blízkosti budovy, jsou ohroženi na životě.	Špatně udržované rozvody elektrické energie; lidé, kteří přišli o střechu nad hlavou a žijí v blízkosti budovy, využívají elektřinu a plyn.

12. Jsou v blízkosti zasažené budovy/budov bezpečné pracovní prostory, odkud lze zajistit nouzovou stabilizaci poškozené budovy a skladovat tam cenné předměty a/nebo zásoby?
13. Je potřeba z místa odstraňovat trosky?
14. Je v blízkosti zasažené stavby prostor pro parkování středně těžkých až těžkých nákladních vozidel?
15. Sepište opatření, která je potřeba okamžitě přijmout k zajištění a stabilizaci budovy. Pokud je to možné, uveďte po konzultaci se správcem a místními odborníky také náklady na tato opatření.

Úroveň 4: Předměty/sbírky

1. Kde v budově jsou předměty/sbírky umístěny? Uvedte čísla podlaží a místností.
2. Jsou předměty na původních místech nebo na místech, kde byly před událostí? Pokud ne, zakreslete jejich nové umístění na půdorys nebo na plánec objektu.
3. Obecné informace týkající se sbírky:
 - a) Existují dřívější záznamy o sbírce (např. inventární knihy, přírůstkové knihy, katalogy)? Pokud ano, kde se nacházejí / kdo je má v držení?
 - b) Uvádí se v dřívější dokumentaci význam (estetický, historický, kulturní, náboženský, vědecký a hospodářský) poškozených předmětů?
 - c) Mají-li předměty duchovní, náboženský nebo jiný nemateriální význam, vyžadují nějaké speciální ošetření, postup nebo opatření? Pokud ano, uveďte, o jaká opatření jde a kde jsou konkrétní osoby (náboženští vůdci, členové rady starších apod.), které by tato opatření mohly zajistit?
4. Zaznamenejte typ poškozených předmětů. Mohou to být například: obrazy, mince, knihy, rukopisy, dokumenty, fotografie, audiokazety, videokazety, fresky, mozaiky, sochy atd.
5. Odhadněte počet poškozených předmětů. Pokud jsou předměty na hromadě a je obtížné odhadnout jejich počet, zaznamenejte rozměry této hromady (výška, délka a šířka); hromadu vyfotťe a uveďte referenční číslo fotografie ve formuláři a na půdorysu nebo plánu lokality.

6. a) Zaznamenejte typ poškození předmětů. Jsou:

- Mokrý
- Ohořelé
- Deformované
- Rozbité
- Potrhané
- Popraskané
- Plesnivé
- Napadené škůdci
- Znečištěné
- Jsou na nich usazené saze
- Jsou na nich chemické usazeniny
- Jiné (vysvětlete)

b) Uvedte stupeň poškození:

Stupeň 1 (drobné poškození): poškození předmětu se při manipulaci s předmětem nezvyšuje (předmětem lze pohybovat a nevyžaduje opatrnou manipulaci).

Stupeň 2 (střední poškození): poškození předmětu se při klidné a opatrné manipulaci nezvyšuje. Pokud je však předmět vystaven příliš hrubé manipulaci nebo zacházení, existuje značná pravděpodobnost, že se poškození zhorší.

Stupeň 3 (vážné poškození): i při opatrném a pečlivém zacházení s předmětem dojde ke zhoršení stávajícího poškození.

Pořídte fotografie různých druhů poškození; zaznamenejte referenční čísla fotografií na půdorysu.

7. Vyjmenujte bezprostřední rizika pro předměty/sbírky:

Primární riziko	Sekundární rizika	Okamžité ohrožení (může ohrozit bezpečnost / památkovou hodnotu)	Další potenciální rizika (druhotné příčiny)
Povodeň	Plíseň	Postižení se týká organických předmětů v přízemí a v suterénu; plíseň v budově znamená ohrožení pro ty, kdo se tam dostanou jako první, i pro další zaměstnance.	Hlavní příjezdová cesta do areálu je poškozená, budova byla zapečetěna: nelze otevřít okna a nefunguje elektrifina.

8. Jsou v blízkosti bezpečné prostory, které by bylo možné využít ke stabilizaci nebo skladování předmětů?
9. Je na místě nebo v blízkosti místa, kde se nacházejí zasažené předměty, k dispozici parkoviště pro středně těžká a těžká nákladní vozidla?
10. Sepište opatření, která je potřeba okamžitě přijmout k zajištění a stabilizaci sbírky/předmětů. Pokud je to možné, uveďte po konzultaci se správcí a místními odborníky také náklady na tato opatření.

Posouzení a zaznamenání škod a rizik na místě u nemateriálního kulturního dědictví

Šablona 2

Tato šablona obsahuje různé úrovně a okruhy informací, které mohou být užitečné při tvorbě formulářů pro posouzení škod a rizik na místě u nemateriálního kulturního dědictví. Budete pravděpodobně muset shromažďované informace upravit tak, aby odpovídaly obvyklé podobě nemateriálního kulturního dědictví ve vaší oblasti: to je potřeba provést ještě před katastrofou. Žádné dvě mimořádné události nejsou úplně stejné, bude tedy nutné šablony přizpůsobit povaze konkrétní události, která zanechala škody na kulturním dědictví a jejímž následkům čelíte.

1. Datum (data) posudku
2. Jméno (jména) posuzovatele (posuzovatelů)
3. Kontaktní údaje posuzovatele (posuzovatelů)

Úroveň 1: Region/město/oblast

1. Název města/oblasti a jeho zeměpisné souřadnice
2. Popis události
3. Druh primárního ohrožení (např. přírodní nebo způsobené člověkem)

Přírodní katastrofy: zemětřesení, hurikán, písečná bouře, povodeň, požár apod.

Ohrožení způsobená člověkem: vandalismus, žhářství, jaderné záření, válka / vojenská aktivita apod.

4. Umístění lokality se souřadnicemi (je-li relevantní)
5. Mapa klíčové lokality s umístěním jednotlivých prvků (je-li relevantní)

Úroveň 2: Památka

1. Název/popis památky.
2. Typ památky:
 - a) Ústní tradice a vyjádření, včetně jazyka
 - b) Interpretační umění
 - c) Společenské zvyklosti, obřady a slavnostní události
 - d) Vědomosti a zkušenosti týkající se přírody a vesmíru
 - e) Tradiční řemesla

Výše uvedené typy památek odpovídají dělení dle Úmluvy UNESCO o zachování nemateriálního kulturního dědictví z roku 2003. Jakkoli není vždy snadné mezi kategoriemi rozlišovat, doporučuje se, aby se posuzovatelské týmy v případě mimořádné události dohodly na výkladu těchto kategorií a podle toho přiřadily dotčené nemateriální kulturní dědictví k jednotlivým typům. Hlavním smyslem takového rozlišování je lépe porozumět tomu, které typy nemateriálního kulturního dědictví jsou (nejvíce) zasaženy. V určitých případech můžete také nahradit výše uvedené kategorie místně obvyklejšími pojmy (např. slavnosti, tanec v maskách, hudba, náboženské rituály).

3. Úroveň ochrany: mezinárodní/národní/lokální/žádná?
4. Jsou-li zasaženy kulturní produkce, řemesla apod., uveďte prosím, která oblast byla nejvíce poškozena:
 - a) Suroviny
 - b) Výrobní prostory, stroje, nástroje, sklady produktů či materiálu
 - c) Zaměstnanci, pracovníci s praxí
 - d) Trhy (prodej a zákazníci)
 - e) Předávání zkušeností/dovedností

5. Popis škod:

Pro každou ze tří úrovní popište, jak bylo kulturní dědictví poškozeno. Nezapomeňte prosím na přístupnost a na přenos a udržitelnost památky z dlouhodobého hlediska.

- a) Hmotné aspekty: malé/střední/závažné poškození?
- b) Lidé: malé/střední/závažné poškození?
- c) Znalosti a tradice: malé/střední/závažné poškození?

Poznámka k „úrovním poškození“: Míra poškození památky (malé, střední nebo závažné) vždy závisí na konkrétní situaci. Pokud je to možné, porovnejte úroveň závažnosti poškození různého nemateriálního kulturního dědictví stejného typu (např. různé oslavy svátků) nebo nemateriálního kulturního dědictví různých typů (svátky, náboženské zvyky, řemesla atd.). Tým posuzovatelů by se měl shodnout na metodice ještě před vlastním posuzováním; po jeho provedení může být na základě týmové diskuze ještě dále upravena. Hlavním smyslem vyhodnocování míry poškození je získat představu o tom, které typy nemateriálního kulturního dědictví nebo které konkrétní památky byly zasaženy hůře než jiné.

6. Míra kontinuity fungování: žádné narušení / úplné přerušování / přerušování v konkrétní lokalitě, ale jinde funguje dál?

7. Popište, jak škody na památce ovlivňují komunitu:

Pokud je to možné (údaje existují nebo je lze odhadnout), doplňte odhadovaný počet nebo procento dotčených osob/ domácností (uvedte příslušnou kategorii):

- a) Přímě
- b) Nepřímě

8. Jaká sekundární rizika mohou památku dále poškodit? Sestavte jejich seznam a vysvětlete také, jaký mohou mít vliv.

Primární riziko	Sekundární rizika	Okamžité ohrožení (může ohrozit bezpečnost / památkovou hodnotu)	Další potenciální rizika (druhotné příčiny)
Zemětřesení	Následné otřesy, požár	Účastníci jsou ohroženi na životě; činnost bude pravděpodobně pozastavena kvůli společenským nepokojům.	Neadekvátní bydlení; nedostatečné pojištění či náhrady škod.

Tipy pro sběr informací o škodách

- V akutní fázi zaznamenávejte jen závažné škody. Neztrácejte čas tím, že se budete zabývat pomalými a postupnými procesy degradace a riziky: to může počkat, až bude situace vhodnější pro podrobnější posouzení.
- Při posuzování škod a rizik na nemateriálním kulturním dědictví můžete začít tím, že vyhodnotíte poškození souvisejících hmotných aspektů (budovy, nástroje, kroje atd.) a osob. Pokud je například ohroženo nějaké řemeslo, zaměřte se na poškození řemeslných výrobků, vybavení a nástrojů, potřebných surovin a pracovních prostor. Zároveň se pokuste vyhodnotit, jak situace ovlivnila samotné řemeslníky.
- Nepořizujte příliš mnoho fotografií jednoho poškození nebo místa; tím sběr údajů jen zkomplikujete. Raději zajistěte několik málo kvalitních fotografií celkového stavu a k nim případně pořídte další detailní záběry.
- Snažte se shromažďovat co nejobektivnější údaje. Vycházejte z vizuálního pozorování a rozhovorů.
- Vyhněte se vlastní interpretaci nebo analýze údajů, pokud k tomu nemáte potřebnou kvalifikaci.
- Shromažďujte údaje stále stejným způsobem, buďte důslední a dbejte na to, aby se váš způsob sběru dat dal snadno reprodukovat. Mluvte také s lidmi, kteří k tomu mají co říct.
- Dávejte si pozor, ať nesbíráte jen čísla. Mluvit s lidmi je také důležité – hlavně s těmi, kterých se situace přímo dotýká, jako jsou správci lokality, příslušníci místní komunity a zástupci místních úřadů.
- Údaje by měly být snadno čitelné a srozumitelné.
- Buďte pozorní: cenné informace mohou být ukryté pod suti-nami.
- Abyste zamezili ztrátě údajů, dbejte na použití různých způsobů sběru dat, jako jsou hodnotící formuláře, psané poznámky, náčrtky a fotografie či různé moderní technologie.

- Data týkající se škod na kulturním dědictví mohou být citlivá a někdy jsou i zdrojem konfliktů. Zabezpečte údaje, které jste shromáždili (např. na šifrovaném harddisku), a poskytněte je pouze příslušným orgánům.

Typická staticky více nebo méně závažná poškození budov a jiných objektů

Níže naleznete některé typy staticky více nebo méně závažných škod na historických budovách a dalších objektech způsobených různými krizovými situacemi, jako jsou zemětřesení, hurikány, požáry a povodně.

Seznam obsahuje typické formy poškození způsobené různými druhy katastrof na uvedených typech konstrukcí a materiálů. Rozhodně však není vyčerpávající. Nezapomeňte, že typické škody uvedené pro určitou konstrukci se mohou projevit i na konstrukci jiného typu. Závisí to mimo jiné na průběhu události. Například škody způsobené požárem v budově se budou lišit podle toho, kde k požáru dojde.

- **kamenná zděná stavba** s nosnými stěnami a sedlovou střechou
- **dřevěná stavba**
- **stavba z nepálených cihel** s nosnými stěnami, klenbami a kopulemi

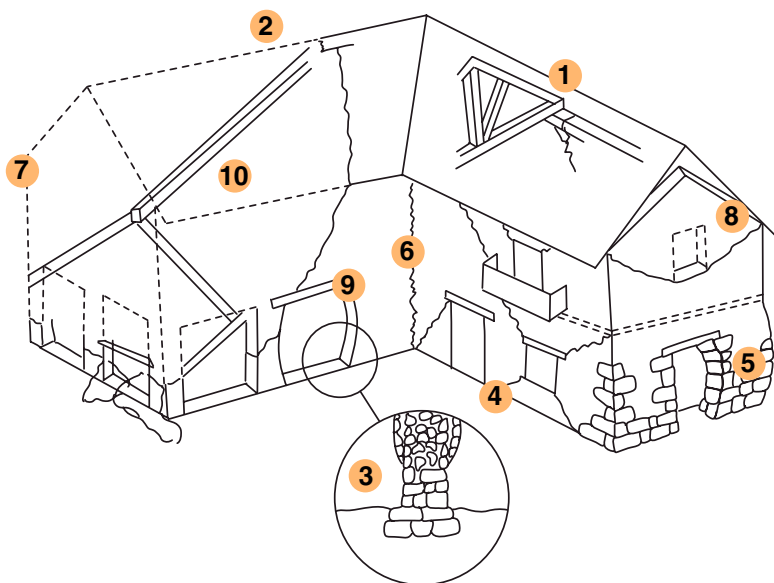
Poškozené historické objekty, které zůstaly stát, se mohou kdykoli zřítit. Obratě se proto na statika, nebo architekta, který je obeznámen s mechanismy zřícení historických budov a jiných objektů ve vaší oblasti, a situaci s ním konzultujte.

Kamenná zděná stavba s nosnými stěnami, dřevěnými krovy a sedlovou střechou

Riziko: Zemětřesení, hurikán

- 1** Poškození spoje mezi vertikálními a horizontálními stavebními prvky: posunutí střechy a/nebo zdi může oslabit jejich vzájemné provázání, což může vést ke vzniku trhlin ve zdech.
- 2** Poškození střechy: dochází k němu, když nejsou šindele nebo jiná střešní krytina bezpečně připevněny a neodolají sání větru, například při hurikánu. V extrémních případech může vítr odnést celou střechu.
- 3** Vyboulení stěny: pokud nejsou obě části dutinové stěny dobře provázány, působením bočních sil se stěna snadno vyboulí.
- 4** Diagonální trhliny: typické trhliny způsobené malou odolností zděných stěn vůči smykovému napětí, které vzniká působením bočních sil v rovině stěny. Obvykle se objeví v její nejméně odolné části.
- 5** Naklonění stěny: je-li jedna stěna pevně spojena s druhou, může se působením kolmých sil naklonit.

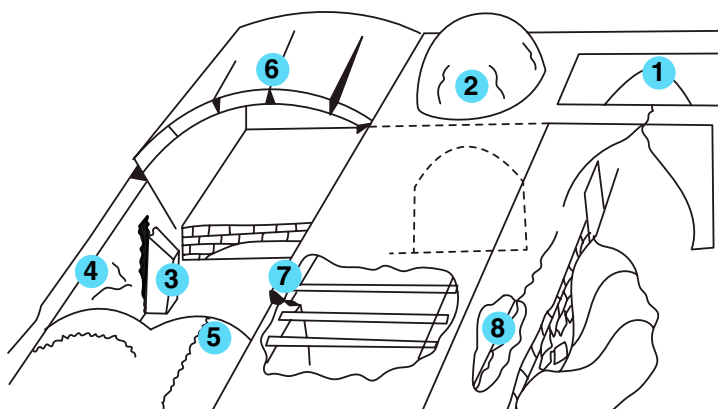
- 6 Rohové trhliny: vznikají v důsledku koncentrace napětí způsobeného rozdílem tuhosti mezi křídly budovy ve tvaru písmene L, T nebo C, pokud na ně působí boční síla.
- 7 Nesoudržnost fasády: toto poškození se obvykle projevuje trhlinami v rozích budovy, které se objevují v každém podlaží a ve vyšších patrech stavby jsou výraznější než dole u země; případně se objevují trhliny na vnitřních stěnách a podlahách v blízkosti fasády.
- 8 Zřícení štítové zdi: štítová zeď má největší poměr výšky a tloušťky a obvykle je jen volně spojena se střechou. Štítové zdi se při působení kolmých sil mohou snadno zřítit.
- 9 Dveře vypadávající z pantů: dřevěné dveře nebo okenice mohou vypadnout z pantů, zejména pokud byly v době katastrofy otevřené.
- 10 Zřícení podlaží s menší tuhostí: pokud má jedno patro či podlaží jinou tuhost než podlaží těsně nad ním, například pokud má velké otvory ve fasádě, může se při působení vodorovných sil snadno zřítit.

Stavba z nepálených cihel s nosnými stěnami, klenbami a kopulemi

Riziko: Zemětřesení, hurikán

- 1** Částečné zhroucení klenebního pasu: pozvednutím klenebního pasu může dojít k posunutí klíčových prvků a k narušení jeho spojitosti. Protože zbývající vykonzolované zděné prvky již nejsou stabilizovány protitlakem, mohou se snadno zřítit. Tento jev je o to nebezpečnější, že klenební pasy často fungují také jako opěry pro jiné části stavby.
- 2** Malé vertikální trhliny u paty kupole: riziková událost, při níž se zvyšují tahové síly, většinou trvá jen krátce; tyto malé trhliny tedy nejsou nebezpečné, pokud však není narušena stabilita opěrných zdí. Kupole jsou obvykle vůči bočním silám velmi odolné.
- 3** Zřícení opěrných pilířů: pokud není spojení mezi stěnou a opěrným pilířem dostatečně pevné, pilíř se zřítí a přestane bránit vyvrácení stěny.
- 4** Diagonální trhliny bez přerušení spojení: trhliny stavbu oslabují, ale nejsou nebezpečné, pokud nedojde k přerušení spojení mezi nosnými prvky.
- 5** Malé podélné trhliny v klenbě: trhliny klenbu oslabují, ale, pokud jsou opěrné zdi, resp. sousední klenby stabilní, okamžité zřícení nehrozí.

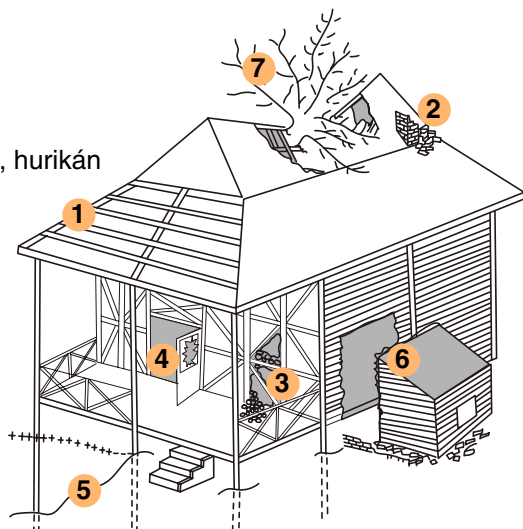
- 6 Trhliny v klenbě: zhroucení opěrné zdi vyvolá napětí, které způsobí podélné trhliny v klenbě, a nakonec její zhroucení. Zaklenuté sklepy jsou obvykle velmi odolné vůči bočním silám, protože mají velmi pevné opěrné zdi.
- 7 Zřícení střešních trámů: Když se nosná stěna posune směrem ven, střešní trámy, které na ní spočívají, se mohou prohnut a zřítit, protože dojde ke zmenšení opěrné plochy trámů a ony již nemají dostatečnou oporu.
- 8 Vodorovné trhliny: objevují se na rozhraní mezi různými materiály. Nejsou závažné, pokud část stěny nevykazuje pohyb mimo svoji rovinu.

Dřevěná stavba

Riziko: Zemětřesení, hurikán

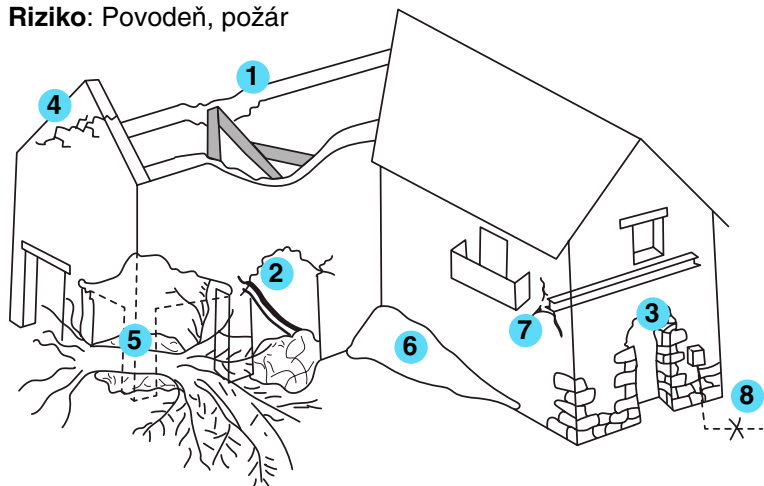
- 1** Odnesená střecha: když je fasáda vystavená silnému větru, může dojít k nadzvednutí střechy. Zvláště rizikové jsou střechy nad terasami, protože mají velkou plochu, která musí větru odolávat. Uvolněné prvky střechy se stávají nebezpečnými projektily a zanechávají po sobě otvory, jimiž do budovy vniká voda.
- 2** Zhroucení komínu: komíny jsou vzhledem ke své velikosti, tvaru, pozici a počtu obzvláště náchylné k působení velkých bočních sil. K podobné závadě může dojít i u kamenných staveb.
- 3** Zřícení výplně hrázděné stěny: pokud jsou stěny dobře vyztužené, neměly by na ně působit boční síly. Pokud však není výplň hrázděné stěny bezpečně připevněna k hlavní konstrukci, snadno se zřítí.
- 4** Uvolněný materiál: silný vítr a výbuchy bomb rozbijí a uvolňují části staveb (hlavně okna a dveře) a velkou silou je rozmetávají kolem; mohou se z nich stát nebezpečné projektily.
- 5** Vodou způsobené sedání podloží: jev, při kterém je v důsledku pohybu při zemětřesení zásadně porušena pevnost a stabilita vodou nasáklé půdy. Ta pak není schopna unést základy stavby, což může způsobit její vážné poškození.
- 6** Vyvrácení přístavby: velké boční síly mohou vyvrátit části budovy ze základů, hlavně v případě vyvýšené stavby na mělkých základech.
- 7** Pád okolostojících vysokých předmětů: stromy či sloupy stojící poblíž historické budovy mohou spadnout a poškodit střechu nebo jinou její část.

Kamenná zděná stavba s nosnými stěnami, dřevěnými krovy a sedlovou střechou

Riziko: Povodeň, požár

- 1** Zřícení střechy: při požáru ztrácí dřevěné prvky stavby odolnost vůči působícím silám. Jsou-li poškozené krovy, střecha se zřítí a může strhnout i část zdi, na které původně spočívala.
- 2** Zhroucení železných a ocelových překladů: železné a ocelové nosníky ztrácejí při vysokých teplotách (300 °C) nosnost. Jsou-li hodně zatíženy, například když fungují jako překlady, deformují se a přestanou plnit svoji nosnou funkci. To může způsobit částečné zřícení zdiva nad nimi.
- 3** Zhroucení dřevěných překladů: Zdivo nad dřevěnými překlady zpomaluje hoření dřeva, může se tedy stát, že dřevěné překlady zůstanou natolik zachovány, aby dál plnily svoji funkci. Pokud ne, zdivo nad překlady se zhroutí.
- 4** Zhroucení stěn: když je spojení stěny s krovem nebo stropy poškozeno, stěny mohou ztratit svoji stabilitu. Proto je potřeba počítat s tím, že jsou vůči bočním silám velmi málo odolné.
- 5** Částečné zřícení kvůli mohutným troskám unášeným povodní: plovoucími troskami nebo rychle tekoucí vodou budou nejpravděpodobněji zasažena konstrukčně slabá místa v rozích budov. Spoje mezi zdmi jsou v takovém případě oslabené a je třeba obnovit výztuže. Zdivo nad poškozenými místy se musí podepřít.

- 6** Nánosy bahna: nánosy bahna zpomalují vysychání a mohou představovat zdravotní riziko, protože se v nich daří plísním a bakteriím. Bahno také zanechává skvrny na zdech. Nánosy je proto potřeba co nejdříve odstranit.
- 7** Roztahování železných a ocelových nosníků: železné a ocelové nosníky se při požáru výrazně roztáhnou, což vede k trhlinám v okolních zdech; tenké stěny se mohou naklonit. Nejsou-li nosníky příliš zatížené, obvykle se po vychladnutí vrátí ke svému původnímu tvaru a uchovají si do značné míry svou původní nosnost.
- 8** Požáry a povodně většinou poškodí rozvody elektřiny, vody a plynu. I když není dodávka plynu a elektřiny přerušena, důrazně se doporučuje odpojit všechna plynová a elektrická zařízení, protože mohou být poškozená, a nepoužívat ani vodu z důvodu její možné kontaminace.

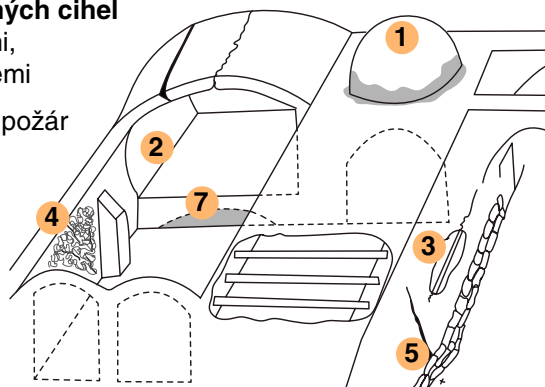
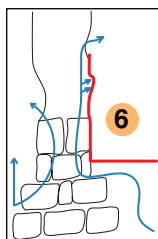

Stavba z nepálených cihel

s nosnými stěnami,
klenbami a kopulemi

Riziko: Povodeň, požár

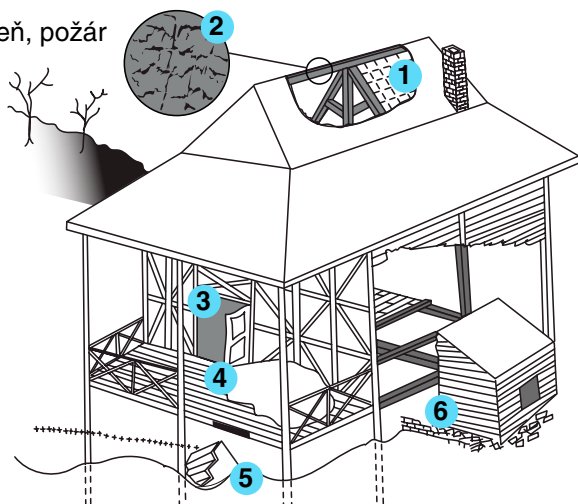

- 1** Porušení omítky: dochází k němu, když jsou hliněné omítky vystaveny kontaktu s vodou.
- 2** Zhroutilí hliněných stěn: když hlína nasákne vodou, ztrácí svoji nosnost a zdi se mohou zřítit. Když vyschnou, jejich nosnost se obvykle obnoví, ale ve zdech mohou zůstat stálé deformace či trhliny, které jejich pevnost narušují.
- 3** Dřevěné prvky omítnuté hlinou a/nebo vápnem: hlína i vápno jsou nehořlavé. Je-li vrstva dostatečně silná (~5 cm), mohou omítky tohoto typu ochránit dřevo nebo slámu před vzplanutím. Navíc jsou také propustné, takže nebrání vysychání dřeva nebo výplně zdí.
- 4** Trhliny ve zdech a omítkách způsobené vysycháním: když se příliš rychle mění obsah vody hliněných a vápenných prvků, mají tendenci se smršťovat a praskat. Stává se to v případě extrémní změny teploty ve velmi krátkém čase. Je-li omítky cenná, mohou ji po požáru ohrozit nízké teploty. Stejně tak dbejte na to, abyste zaplavené budovy nevysoušeli příliš vysokou teplotou.
- 5** Bobtnání půdy: spolu s obsahem vody v hlíně roste její objem. To může způsobit podstatné pohyby půdy a nadzvednutí stěn. Poškození bývá trvalé, zůstává i po vysušení.
- 6** Poškození základů zdí a omítek: vlhkost ze země stoupá vzhůru stěnami a může obsahovat soli, které během odpařování vody postupně krystalizují. To může způsobit povlak bílého prášku na povrchu stěn a někdy také opadávání omítky a malty. Nepropustné vrstvy (znázorněné červenou linkou) způsobují, že vlhkost stoupá výš. Nemůže-li se vlhkost odpařovat, oslabuje soudržnost stěn, čímž dochází k riziku jejich zřícení.
- 7** Zadržaná voda ve sklepech: sklepy zůstávají obvykle zaplavené z celé budovy nejdéle, a navíc mívají špatné odvětrávání. Vede to k dlouhodobým problémům s vlhkostí.

Dřevěná stavba

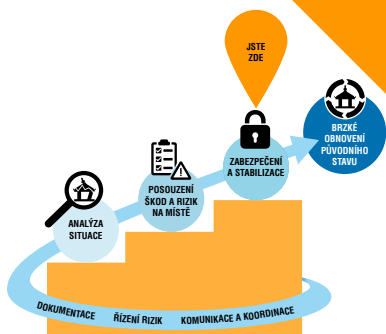
Riziko: Povodeň, požár

- 1** Destrukce tenkých dřevěných prvků: tenké dřevěné prvky se statickou funkcí, například krakorce používané k upevnění střešní krytiny, dřevěné podlahy či obložení, při požáru rychle shoří.
- 2** Zuhelnatění vrchní vrstvy dřevěných trámů: dřevěné trámy se při požáru vznítí, jejich vnější vrstva shoří a zuhelnatí, čímž získá typickou hrubě vrásnitou strukturu. Ta chrání před vznícením střední část trámu. Tradiční dřevěné stavby mají obvykle naddimenzovanou konstrukci; zachovalé střední části trámů bývají tedy většinou schopné dál nést tíhu střechy, i když jsou poškozené ohněm. Spoje však hoří rychleji než samotné trámy, neboť mají větší povrch ve spojích a obsahují kovové prvky.
- 3** Deformace tenkých dřevěných prvků: tenké dřevěné prvky jako podlahy, dveře nebo obložení se mohou při namočení zkřivit nebo zkroutit. Po vyschnutí by se měly navrátit do původního tvaru, pokud však nevyschnou příliš rychle. Když se dřevo vysuší během několika týdnů, nemělo by ztrouchnivět.
- 4** Oslabení dřevěných podlah: pevnost dřevěných prvků může vážně narušit, když zůstanou několik dnů přikryté mokřými koberci nebo vrstvou bláta.
- 5** Zhutnění a hloubkové odplavení půdy: některé půdy se po ústupu povodňové vody zhutní a způsobí nepravidelné sedání. Kromě toho může mít rychle tekoucí voda za následek hloubkové odplavení půdy, jehož důsledkem je obnažení nebo podemletí základů. To na dřevěných stavbách působí značné škody, protože většinou nemají dostatečně hluboké nebo pevné základy.
- 6** Zřícení v důsledku vodního proudu: nastává hlavně v případě, že budova spočívá na mělkých základech, které nejsou pevně připojeny do základů celé stavby.

ZABEZPEČENÍ A STABILIZACE

Jak klást rošty a s jejich pomocí mapovat pozici předmětů a fragmentů

1. Při tvorbě roštu nejprve zjistěte velikost, tvar a dostupnost oblasti, z níž potřebujete shromáždit předměty nebo fragmenty historické budovy. Díky roštu snadno určíte přesnou polohu každého fragmentu, což vám pomůže dát při restaurování původní materiály opět dohromady.
2. Rošt připravte podle velikosti oblasti, z níž chcete předměty zachraňovat. Změřte délku a šířku oblasti a rozdělte ji do čtverců stejné velikosti. Potřebujete-li přemístit velké fragmenty nebo zdivo zděného historického objektu, rozdělte oblast na čtverce o straně 5 metrů.
3. Chcete-li naopak shromáždit zdobené povrchy roztržštěné na malé úlomky, použijte menší rošt (viz foto).
4. Rošt můžete vytvořit pomocí lanek, která pevně přichytíte malými kovovými nebo dřevěnými kolíky. K upevnění můžete použít i velké kameny. Použijte dobře viditelná lanka, aby o ně nikdo nezakopl.
5. Každý čtverec označte alfanumerickým kódem a popište jej pomocí lepicích bločků a voděodolných popisovačů.

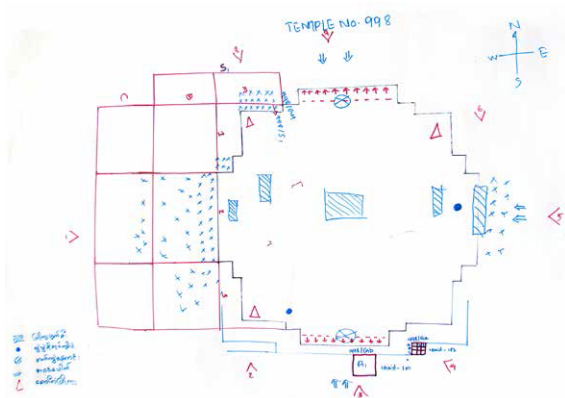

Rošt pro vyhledání malých úlomků štukové výzdoby pagody v Baganu, Myanmar, 2016. Foto: ICCROM.

6. Jakmile máte rošty hotové, umístěte je a vyznačte je do půdorysného plánu. Nezapomeňte uvést referenční směr (například sever) a hlavní přístupové body do lokality. Zaznačte umístění každého roštu, jeho označení a alfanumerické kódy všech čtverců.

A1	A2	A3
B1	B2	B3
C1	C2	C3

Příklad alfanumerického označení roštu

Ukázka plánu, kde je zaznačeno umístění různých roštů, Myanmar, 2016. Foto: E. Crété.

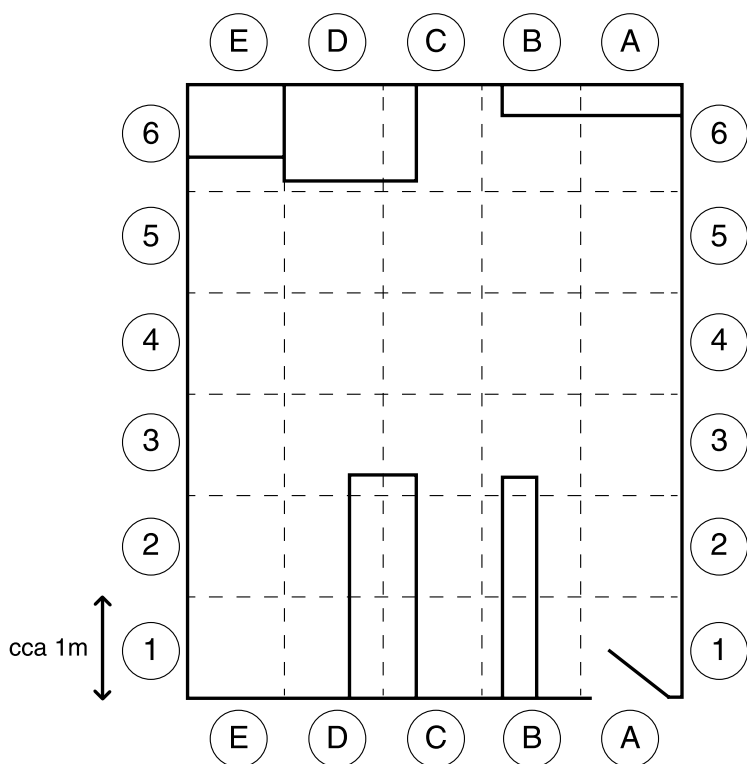

Je-li oblast zaplavená nebo jste-li z jiného důvodu v časové tísní, rozdělte lokalitu na velké úseky a označte je například A, B nebo 1, 2. Ty vyznačte do plánu oblasti s uvedením severu a jihu.

Jak v dočasném úložišti vytvořit relokační kódy

Jednoduchý způsob, jak v dočasném úložišti bez mobiliáře připravit konzistentní lokační kódový systém, je vyznačit mřížku na podlahu pomocí barvy, lepicí pásky nebo lanek.

Nejprve rozdělte podlahovou plochu na čtverce odpovídající velikosti, například 1 × 1 metr. Sloupce a řady mřížky popište pomocí písmen a číslic a vyznačte to na stěny skladu.

Převzato z: Tandon, A. 2016. *Endangered Heritage: Emergency Evacuation of Heritage Collections*. Paris, UNESCO & Rome, ICCROM. Dostupné z: <https://perma.cc/7J4C-TJDK>

Jak vytvořit lokační kódy a identifikační čísla?

Lokační kód vytvoříte pomocí kombinace písmen a číslic označujících rošty/prostory na lokalitě nebo místnosti a patra v budově. Například lokační kód předmětu evakuovaného ze sálu 17 v přízemí budovy 1 Národního muzea může vypadat takto:

NM1-G-17-2

NM – Národní muzeum

1 – číslo budovy

G – přízemí (anglicky „ground floor“)

17 – sál 17

2 – číslo vitríny

Podobně bude vypadat lokační kód předmětu zachráněného ze čtverce A1 roštu číslo 1 v lokalitě nazvané Národní park:

NP-1-A1

NP – Národní park

1 – číslo roštu

A1 – číslo čtverce

Zjednodušeně řečeno, systém označování postupuje od místa nálezu předmětu ke konkrétním detailům jeho polohy. Kde je to vhodné, použijte číslice a písmena k označení lokality, místa, budovy, patra, sálu a výstavní vitríny. Důležité je, aby byl systém označování konzistentní a aby mu rozuměli všichni, kdo se na záchraně či evakuaci předmětů podílejí.

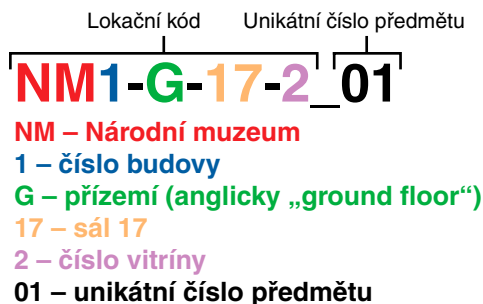
Jak vytvořit unikátní identifikační číslo a propojit ho s lokačním kódem?

Než předmět z místa nálezu odeberete, přiďte mu unikátní identifikační číslo, které vám umožní sledovat jeho pohyb v rámci záchranné akce či evakuace. Unikátní identifikační číslo spolu s lokačním kódem vám během záchranné akce či evakuace pomohou identifikovat každý předmět a jeho původní umístění.

Unikátní identifikační číslo se od lokačního kódu liší tím, že označuje každý jednotlivý předmět v rámci daného místa nálezu. Číselný systém, který budete používat v rámci záchranné akce nebo evakuace by měl být jednoduchý, jednotný a srozumitelný pro všechny zúčastněné. Může jít o jednoduchou číselnou řadu (např. 01, 02) nebo o kombinaci číslic a písmen (např. A01, A02).

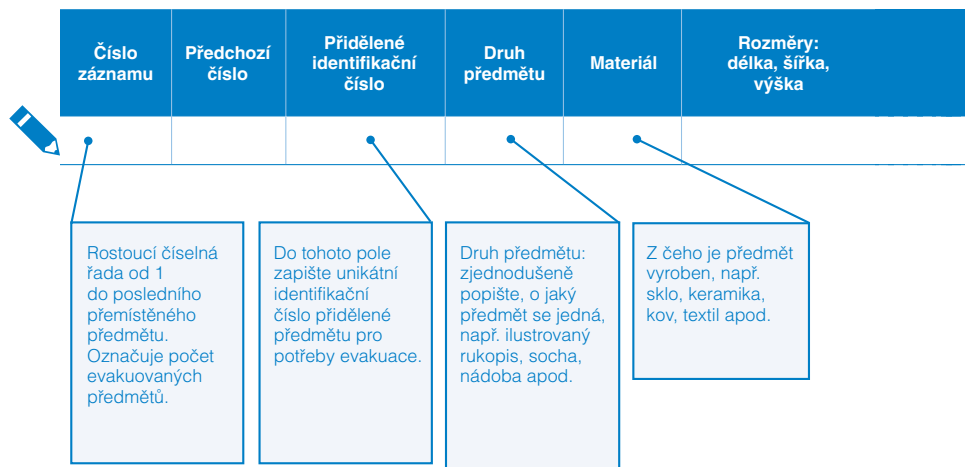
Pro předmět přemístěný pomocí roštu může unikátní identifikační číslo s lokačním kódem vypadat například takhle:

Je-li váš pobyt na daném místě časově omezen a nemáte-li k dispozici dřívější dokumentaci popisující místnosti a úložné police, můžete si systém lokačních kódů zjednodušit tím, že budovu rozdělíte na větší úseky, například A, B, C. Zaznačte si je do plánu budovy. Má-li budova více pater, přiřaďte každému písmenu ještě číslo patra, například A0 bude přízemí, A1 první patro atd.

Dokumentace evakuace předmětů

Tato vzorová tabulka vám pomůže připravit inventář pro účely evakuace, očíslovat předměty a sledovat jejich pohyb, dokud nebudou umístěné v bezpečném dočasném úložišti.

Číslo záznamu	Předchozí číslo	Přidělené identifikační číslo	Druh předmětu	Materiál	Rozměry: délka, šířka, výška
 <p>Rostoucí číselná řada od 1 do posledního přemístěného předmětu. Označuje počet evakuovaných předmětů.</p>	Do tohoto pole запиšte unikátní identifikační číslo přidělené předmětu pro potřeby evakuace.	Druh předmětu: zjednodušeně popište, o jaký předmět se jedná, např. ilustrovaný rukopis, socha, nádoba apod.	Z čeho je předmět vyroben, např. sklo, keramika, kov, textil apod.		

	Váha	Původní lokační kód	Referenční číslo fotografie nebo půdorysu (původní umístění)	Nové umístění	Referenční číslo fotografie nebo půdorysu (nové umístění)

Uveďte původní lokační kód předmětu.

Toto pole vyplňte ve chvíli, kdy je evakuace již ukončena a předměty se nacházejí na novém, bezpečnějším místě.

Všechny obrázky a půdorysy by měly mít referenční číslo

Uveďte váhu předmětu. Nemáte-li k dispozici váhy, použijte jednoduché symboly, například +. Je-li předmět lehký a může s ním snadno manipulovat jeden člověk, zapište +. Jsou-li k manipulaci s předmětem zapotřebí dva lidé, zapište ++ a pokud je k manipulaci a transportu předmětu potřeba speciální náčiní, zapište +++.

Dokumentace záchrany předmětů

Tato tabulka vám pomůže zaznamenat původní umístění zachráněných předmětů, jejich unikátní identifikační číslo, jejich stav, ošetření pro jejich stabilizaci a jejich finální relokační kód.

1. VYZVEDNUTÍ			
Číslo záznamu	Původní umístění	Přidělené identifikační číslo	Předchozí čísla

Rostoucí číselná řada od prvního do posledního přemístěného předmětu. Označuje počet zachráněných předmětů.

Do tohoto pole запиšte unikátní identifikační číslo přidělené předmětu

2a. TŘÍDĚNÍ A STABILIZACE				
Vlastník/Instituce	Původní lokační kód	Druh předmětu	Materiál	Rozměry: délka, šířka, výška

Toto pole je vyhrazeno pro původní lokační kód zachráněného předmětu. Kód může odkazovat na číslo roštu nebo na kombinaci police, místnosti a podlaží, podle toho, jaký systém se pro přidělování kódů používal.

Pole se používá ke stručnému popisu předmětu.

Z čeho je předmět vyroben, např. sklo, keramika, kov, textil apod.

2b. TŘÍDĚNÍ A STABILIZACE

Váha	Referenční číslo fotografie nebo náčrtu	Druh poškození	Provedené ošetření (vyplňte v průběhu stabilizační fáze)	Stabilizační ošetření provedl/a
------	---	----------------	--	---------------------------------

„Referenční číslo fotografie nebo náčrtu“ odkazuje na fotografii/ náčrt předmětu. Nemáte-li na místě dost času fotit nebo kreslit jednotlivé předměty, vyfotíte skupiny předmětů s identifikačními čísly. Zapište číslo fotografie. Toto pole vyplňujte při třídění nebo v místě dočasného uložení předmětů, podle toho, kolik máte času.

Stručně popište fyzický stav předmětu, druh a míru poškození, jež utrpěl.

Uveďte váhu předmětu. Nemáte-li k dispozici váhy, použijte jednoduché symboly, například +. Je-li předmět lehký a může s ním snadno manipulovat jeden člověk, zapište +. Jsou-li k manipulaci s předmětem zapotřebí dva lidé, zapište ++ a pokud je k manipulaci a transportu předmětu potřeba více než jeden člověk a speciální náčiní, zapište +++.

Do tohoto pole popište ošetření, kterým předmět při stabilizaci prošel. Například promočené a zabláčené předměty se musí před transportem do nového umístění opláchnout vodou. Ošetření musí provádět restaurátoři/konzervátoři nebo odborně proškolení záchranáři předmětů kulturní hodnoty.

3. BALENÍ A NOVÉ UMÍSTĚNÍ

Přemístil/a	Datum	Relokační kód
-------------	-------	---------------

Toto pole slouží k zápisu relokačního kódu, který se předmětu přidělí poté, co je přemístěn do nového dočasného úložiště. Vyplňujte až ve chvíli, kdy jsou přemístěny všechny předměty.

Zásady pro zacházení s předměty kulturního významu

1. Při manipulaci se zaprášenými nebo znečištěnými předměty používejte nitrilové nebo vinylové rukavice správné velikosti, které vám dobře padnou; v opačném případě byste mohli předmět omylem upustit nebo poškodit.
2. Když jsou rukavice špinavé, vyměňte je, abyste nepřenášeli znečištění z jednoho předmětu na druhý.
3. Při práci se zaprášenými nebo špinavými předměty používejte respirátor.
4. Nenoste šperky a doplňky, které by se mohly do předmětu zamotat nebo jej poškrábat.
5. Před přenášením předmětů z jednoho místa na druhé zkontrolujte, kudy půjdete a zda je cesta volná a bez překážek.
6. Předmět držte vždy oběma rukama. Aby byl předmět dobře vyvážený, dejte jednu ruku pod něj a druhou rukou váhu předmětu podpírejte.
7. Nepřenášejte předměty za držadla, hubice ani jiné křehké či vyčnívající části.
8. Nenoste příliš mnoho předmětů najednou, aby nedošlo k nehodě a poškození.
9. Pokud je to možné, používejte k přemísťování předmětů nádoby, krabice nebo podnosy. Potřebujete-li předměty přemísťovat na větší vzdálenost, použijte pokud možno vozík.
10. Velké a těžké předměty musí bezpečně přemísťovat alespoň dva lidé.

Tandon, A. 2016. *Endangered Heritage: Emergency Evacuation of Heritage Collections*. Paříž, UNESCO & Řím, ICCROM. Dostupné z: <https://perma.cc/7J4C-TJDK>

Heritage Collections Council. 1998f. *reCollections, Caring for Collections Across Australia — Handling, Transportation, Storage and Display*. Canberra, Heritage Collections Council. Dostupné z: <https://perma.cc/5XRJ-U9R3>

Zásady pro balení předmětů kulturního významu

1. Nesprávné balení může způsobit trvalé fyzické poškození předmětů kulturního významu, které bývají vzhledem ke svému stáří či předchozímu používání velmi křehké. Při balení cenných předmětů například pro potřeby nouzové evakuace je proto důležité pamatovat na toto:

Předměty zabalené za účelem přemístění do dočasného úložiště v Národním muzeu Nepálu, Káthmánu, 2016. Foto: Aparna Tandon, ICCROM

- Obalový materiál by měl chránit povrch předmětu a zmírnit působení otřesů, vibrací, prašnosti a jiného znečištění, stejně jako prudkých výkyvů vnějšího prostředí.
 - Obalový materiál by měl odpovídat tvaru a velikosti předmětu, aby se předešlo skvrnám nebo deformacím.
 - Zabalené předměty by měly být snadno rozeznatelné. Vyhněte se tak nadbytečné manipulaci.
2. Pro volbu vhodného obalového materiálu je důležité zjistit, z čeho je předmět vyrobený. Potřebujete-li například zabalit předměty z papíru nebo textilu, nepoužívejte obaly z materiálů, které by mohly uvolňovat kyselé výpary (tedy nic z čerstvého dřeva nebo překližky).
 3. Z obalových materiálů, které máte k dispozici, vždy vyberte ty nejkvalitnější a použijte je jako první vrstvu, která je v přímém kontaktu s předmětem. Obecně platí, že k zabalení většiny organických i anorganických materiálů můžete bezpečně použít neškrobenou bavlnu nebo nebarvený mušelín.

4. Při shánění obalových materiálů dejte přednost takovým, které můžete využít k různým účelům. Pomůže vám to snížit náklady a efektivně využívat zdroje.
5. Volte takové boxy, které mají víka a jsou dostatečně pevné, abyste je mohli štosovat jeden na druhý.

Dřevěný box vystlaný neškrobenou a nebarvenou bavlnou pro potřeby bezpečného umístění textilu zabaleného v mušelínu, Nepál, 2016. Foto: Aparna Tandon, ICCROM.

6. Pokud opakovaně používáte již použité boxy či jiné nádoby, zkontrolujte, že uvnitř nezůstaly žádné kontaminanty jako zbytky zeleniny, hmyz či chemikálie.
7. Předměty z podobných materiálů můžete balit dohromady. Použijte dělicí přepážky nebo výstelkový materiál, aby se předměty vzájemně nedotýkaly.
8. Nevkládejte společně do jednoho boxu/bedny lehké a těžké předměty, protože ty těžké by mohly spadnout na lehké a pomačkat je nebo rozbít.
9. Poté, co do boxu/bedny umístíte všechny předměty, vyplňte zbylé místo výplňovým materiálem, aby se předměty uvnitř nepohybovaly a abyste minimalizovali nárazy.

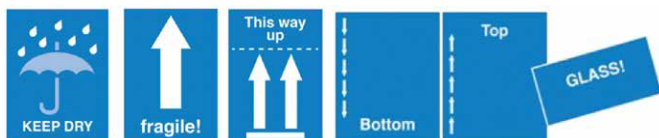

*Uniformy a jiné oděvy uložené naplocho na pevných podložkách, Nepál, 2016.
Foto: Aparna Tandon, ICCROM.*

10. K balení cenných dokumentů nebo uměleckých děl na papíře či papýru použijte ploché boxy. Případně můžete předměty zabalit do kvalitního papíru, například bavlněného, a umístit je mezi dvě pevné podložky.
11. Balíte-li více předmětů z papíru, oddělte jednotlivé kusy čistými listy kvalitního papíru. Snížíte tak riziko, že se z jednoho na druhý přenesou barva nebo inkoust.
12. Knihy zabalte do kvalitního papíru a poté je umístíte hřbetem ke dnu přepravního boxu; zachováte tak tvar a strukturu knihy.
13. Potřebujete-li zabalit velké nezarámované umělecké dílo na papíře nebo na textilu, použijte tubus archivační kvality a umělecké dílo na něj namotejte lícem nahoru. Nakonec roli zabalte do mušelínu nebo do kvalitního ručního papíru. Pokud nemáte kvalitní tubus k dispozici, použijte silnostěnný kartonový tubus a ještě před vlastním uměleckým dílem na něj namotejte mušelín nebo kvalitní papír. Používejte tubusy s velkým průměrem, protože tím snížíte riziko vzniku prasklin na díle.
14. Křehké předměty z materiálů, jako je terakota, sklo nebo keramika zabalte před uložením do přepravního boxu jednotlivě do plastových sáčků. Použijte vycpávkový materiál

a/nebo dělicí příčky, abyste zabránili vzájemnému kontaktu předmětů a předešli jejich odření.

15. Nejlepší způsob, jak zajistit správné balení v nouzových podmínkách, je rozdělit si práci jako na balicí lince. Určete jednoho člena týmu na balení, druhého na přípravu přepravních boxů a dalšího na označování předmětů unikátními identifikačními čísly a ukládání do boxů.
16. Všechny boxy musí být opatřeny štítky, které označují počet a druh předmětů v nich obsažených.
17. Aby se předešlo nesprávné manipulaci s boxy, v nichž se přepravuje cenné kulturní dědictví, označte je běžně používanými cedulkami: „Křehké“, „Nahoře/Dole“, „Opatrně manipulovat“, „Touto stranou nahoru“ a „Chránit před namočením“.

Výňatek z: Tandon, A. 2016. *Endangered Heritage: Emergency Evacuation of Heritage Collections*. Paříž a Řím, UNESCO a ICCROM. Dostupné z: <https://perma.cc/7J4C-TJDK>

Organické a anorganické materiály

Materiály se dělí na organické a anorganické. Organické materiály vznikají v průběhu životních procesů rostlin a živočichů. Anorganické materiály jsou naopak takové, které obecně řečeno nevznikly v rámci životních procesů. Podíváme-li se na to jinak, můžeme říci, že materiály vznikají z živočišných, rostlinných (organické) a minerálních (anorganické) zdrojů. Mezi výjimky patří mušle a zubní sklovina.

Mezi organické materiály patří:

kožešina, kůže, žíně, hedvábí, rohovina, želvovina a kosti, ty vznikají v průběhu života zvířat; a dřevo, dřevní vlákna (len, lýko a bavlna), papír a kaučuk, které vznikají během života rostlin. Plasty jsou obecně považovány za organické materiály.

Vyrábějí se z materiálů rostlinného a živočišného původu.

Organické materiály mají všechny tyto vlastnosti:

- podstatou jejich chemického složení jsou uhlíkové řetězce;
- když se zahřejí, hoří při pokojové teplotě;
- jsou citlivé na světlo;
- napadají je mikroorganismy a hmyz;
- probíhá u nich výměna vodní páry s atmosférou (absorbují a desorbují);

Mezi anorganické materiály patří:

kovy, kámen, sklo, keramika, lastury (lastury jsou anorganický materiál, i když vznikají v procesu života).

Anorganické materiály mají všechny tyto vlastnosti:

- nejsou tvořeny uhlíkovými řetězci;
- při běžných teplotách nehoří;
- obvykle nejsou citlivé na světlo;
- nepodléhají napadení hmyzem;
- nemohou poskytovat výživu mikroorganismům;

Obecně jsou organické materiály na dotek teplejší, pružnější a méně hutné než anorganické materiály, zatímco anorganické materiály bývají tvrdší a křehčí. Každý z nás má s rozpoznáváním materiálů dlouholeté a bohaté zkušenosti, které získáváme zacházením s různými věcmi v každodenním životě. Když si nějaký předmět pečlivě prohlédneme a manipulujeme s ním, obvykle dokážeme rozpoznat základní materiál, ze kterého je vyroben. Každý materiál má charakteristickou kombinaci vlastností, jako je barva, lesk, tuhost (nebo pružnost), struktura, vůně a hmotnost, které dokážeme rozpoznat.

Výňatek z: McCord, M., & Stone, T. 2002. *Deterioration of Collections. Generation 2: Education and Support Materials*. Nepublikovaný materiál ICCROM. Řím.

Canadian Conservation Institute. 2017. *Care of Objects and Collections*. Ottawa, Ministerstvo veřejných záležitostí a Vláda. Dostupné z: <https://perma.cc/ZDG8-Y4UU>

Jak provádět třídění nebo určovat prioritu předmětů kulturního významu, pokud neznáme jejich význam a dřívější dokumentace není k dispozici?

Když nelze hodnotu památkově chráněného předmětu určit na základě existující dokumentace, je potřeba stanovit kritéria, podle nichž se bude rozhodovat o prioritách při evakuaci, stabilizaci, uložení, zabezpečení a budoucím zacházení s kulturním dědictvím tak, aby bylo co nejefektivnější.

Zvažte následující okolnosti:

- **Jaký význam má kulturní dědictví pro místní komunitu?** Ve spolupráci s kustody a správci dotčeného kulturního dědictví se pokuste stanovit odpovědi na hodnotící kritéria jako například: Jak je předmět starý? Jaký je jeho význam pro kolektivní paměť nebo identitu komunity?
- **Jaký je druh a závažnost poškození předmětu?** Dejte přednost suchým a nepoškozeným předmětům před mokrymi a poničenými. Jako první zabalte a přemístěte nepoškozené předměty.
- **Z čeho jsou předměty vyrobeny?** Předměty z organických materiálů (papír, textil, dřevo, živočišné produkty, např. kosti), by měly dostat přednost před předměty z anorganických materiálů. Anorganické materiály (např. kámen, keramika nebo kov) poškození pravděpodobně odolají déle, a to i v případě, že se na ně při ošetření dostane později.
- **Jaká jsou rizika?** Co se může stát, když předmět zůstane tak, jak je? Bude se jeho poškození rozšiřovat, pokud nebude ošetřen?
- **Jak jsou předměty velké a jak těžké?** Je pravděpodobné, že nebudete mít dost času nebo prostředků na přemístění nadměrných nebo extrémně těžkých předmětů, jako jsou např. přenesené mozaiky nebo velké nástěnné olejomalby v rámu. Přemístěte lehké, snadno přenosné předměty a ty těžké nebo nadměrné zajistěte na místě.

Van Balen, K. 2008. The Nara Grid: An Evaluation Scheme Based on the Nara Document on Authenticity. *APT Bulletin*, 39(2/3): 39–45.

Dostupné z: <https://perma.cc/DL8A-E32V>

Russell, R. & Winkworth, K. 2009. *Significance 2.0: A guide to assessing the significance of collections*. Canberra, Collections Council of Australia Ltd.

Dostupné z: <https://perma.cc/GJ8G-ERAN>

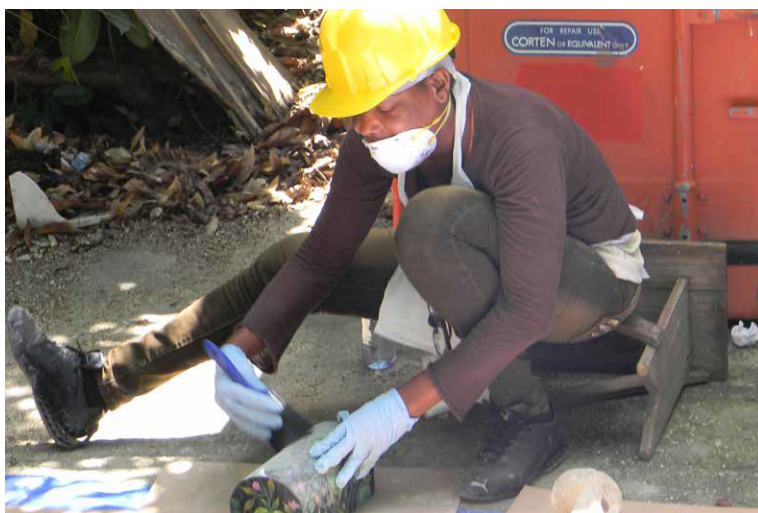
Australia International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). 2013. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance, 2013*. Burwood, ICOMOS. Dostupné z: <https://perma.cc/ULL9-UY9U>

Stabilizace poškozeného movitého kulturního dědictví

Čištění povrchu za sucha

Kdy je suché čištění povrchu vhodné?

- Očistit povrch předmětu je třeba v případě, že na něm je tolik nečistot nebo prachu, že by mohlo dojít k poškození samotného předmětu nebo předmětů v jeho těsné blízkosti, pokud by nebyl očištěn.
- Předmět musí mít pevnou strukturu nebo být pevně zabezpečený. Nečistěte křehké předměty nebo fragmenty. Pokud se obáváte, že by se předmět při čištění mohl poškodit, raději se ho nesnažte očistit.
- Zvažte pevnost dekorativních prvků, jako je barva nebo zlačen. Pokud je pravděpodobné, že by se původní materiály při čištění setřely, raději čištění ještě důkladně zvažte.
- Zvláště opatrní buďte při čištění archeologického materiálu. Archeologicky cenné předměty mohou mít na povrchu nebo uvnitř inkrustace nebo nečistoty, které mají vědecký význam. Požádejte o pomoc konzervátora nebo archeologa, abyste předmět neočistili příliš a neodstranili tak důležité informace. Není-li žádný odborník k dispozici, odstraňte pouze uvolněné nečistoty z vnější strany předmětu. Nikdy nečistěte vnitřek předmětu.

Čištění povrchu malované skříňky jemným štětcem za sucha, Haiti, 2010.
Foto: Aparna Tandon, ICCROM.

Jak čistit suché povrchy?

1. Snadno odstranitelné nečistoty nebo nános prachu vyčistěte měkkým kartáčem nebo vysavačem. Kontaminanty jako prach, saze, hlína a jiné nánosy lze odstranit pomocí kartáčů s měkkými štětinami a houbiček. Pokud máte přístup ke stabilnímu zdroji napájení a k vysavači s HEPA filtrem (High-Efficiency Particulate Absorbing), můžete ho použít k odstranění volné i zažrané špíny z povrchu předmětů.
2. Pokud používáte vysavač, zakryjte hubici jemnou sítkou nebo gázovinou, abyste mohli lépe kontrolovat tlak vzduchu a abyste zabránili náhodnému vysátí části předmětu. Pokud vysáváte nečistoty z dvourozměrného předmětu, opatrně držte vysavač nad ním (aniž byste se ho dotýkali povrchu předmětu) a jemně smetejte nečistoty směrem k hubici.
3. Je-li předmět znečištěný saze nebo jinými velmi jemnými částicemi, použijte k jejich odstranění speciální houbu na saze. Naopak nikdy nepoužívejte houby na kovové předměty; použijte místo nich kartáč nebo gázovinu.
4. Povrch trojrozměrného předmětu čistěte kartáčem nebo houbičkou a pevně jej přitom držte. Pokud je předmět příliš velký, těžký nebo se špatně drží, požádejte někoho, aby vám ho přidržel ve stabilní poloze.
5. Chcete-li vyčistit povrch dvourozměrného předmětu, například uměleckého díla na papíře nebo malby na plátně, položte ho na čistý, rovný povrch, který je zakrytý plachtou nebo umělohmotnou fólií. Požádejte někoho, aby držel předmět současně v horním a dolním rohu, a prach nebo nečistoty jemně smetěte.
6. Při odstraňování nečistot dávejte velký pozor, abyste současně neodřeli povrch předmětu. Abyste se takové abrazi vyhnuli, příliš netlačte a nečistoty smetejte stále stejným směrem.
7. Při odstraňování jemných povrchových nečistot (například sazí) pomocí houby předmět neotírejte. Houbu jen lehce přitlačte na zasažené místo, aby se na ni nečistoty přichytily. Až bude povrch houby příliš špinavý, odstříhnete znečištěnou část nůžkami a pokračujte v čištění čistou částí houby.

Australian War Memorial. nedatováno. *Conservation advice: Cleaning Soot Damaged Objects*. Canberra, The Australian War Memorial. Dostupné z: <https://perma.cc/Q38H-G6KT>

Canadian Conservation Institute. 2017. *Care of Objects and Collections*. Ottawa, Ministerstvo veřejných záležitostí a Vláda. Dostupné z: <https://perma.cc/ZDG8-Y4UU>

Heritage Collections Council. 1998d. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Managing Collections*. Canberra, Heritage Collections Council. Dostupné z: <https://perma.cc/5NAY-J562>

Scott, M. 2003. *Bushfires... Protect Your Precious Possessions*. Melbourne, University of Melbourne. Dostupné z: <https://perma.cc/8KVN-5YJQ>

Čištění povrchů mokrou cestou

Kdy je vhodné čistit povrch předmětů mokrou cestou a co je k tomu potřeba?

1. Mokrou cestou by se měly čistit pouze takové předměty, které jsou již mokré a znečištěné silnými nánosy nečistot, například bahnem.
2. Na čištění by měli dohlížet profesionální konzervátoři nebo zkušení záchranáři kulturního dědictví.
3. Dbejte na to, abyste měli předem připravené podpůrné materiály, na kterých budete mokré předměty sušit.
4. Musíte mít zajištěn přístup k tekoucí čisté vodě.
5. Zajistěte si dostatečně velký prostor pro mokré čištění a likvidaci znečištěné vody. Tento prostor musí zůstat oddělený od místa, kde pracujete se suchými předměty, aby nedošlo ke kontaminaci.

Jak čistit mokré předměty?

- Připravte si řadu **mělkých plochých nádob** a naplňte je čistou vodou. Počet nádob, které budete potřebovat, závisí na množství předmětů, které je třeba vyčistit, a na míře jejich znečištění. Na oplachování předmětů byste měli mít k dispozici alespoň tři nádoby. Pokud pracujete se silně znečištěnými předměty, budete potřebovat více nádob na větší počet opláchnutí.

- Umístěte mokrý předmět na voděodolnou podložku, například na pevnou plastovou fólii nebo polyesterovou síť (platí pro předměty, jako je papír, fotografie a drobné ploché textilie). Podložka musí být o něco větší než samotný předmět.
- Opatrně vložte předmět do první nádoby s vodou. Rukama rozčeřte vodu a s její pomocí jemně odstraňte bláto a jiné usazeniny. K odstranění špíny nepoužívejte štětce ani jiné nástroje.
- Vyměňte předmět a přemístěte jej do druhé nádoby s čistou vodou. Proces oplachování zopakujte a přesuňte předmět do třetí nádoby. Pokračujte v tomto postupu, dokud nedojdete k poslední nádobě a dokud se vám nepodaří odstranit veškeré nánosy špíny.

Fotografický materiál

Diapozitivy a negativy lze opláchnout a vysušit na vzduchu podle výše uvedeného postupu. Některé typy fotografií však mohou vyžadovat speciální ošetření, proto by se fotografie měly čistit pod odborným dohledem.

Oplachování mokrých a zablácených fotografií podložených polyesterovými fóliemi, Itálie, 2017. Foto: ICCROM.

Knihy

Mokrou zavřenou knihu, která je zvnějšku zablácená, ponechejte při oplachování zavřenou. Pevným stiskem z knihy vytlačte přebytečnou vodu. Knihu neotvírejte a nestlačujte ji příliš velkou silou.

Textilie

Nesnažte se odstranit přebytečnou vodu z textilií mačkáním ani ždímáním, ale odsajte ji hutnými houbičkami. Houbičku položte na mokrou textilií a jemně ji přitlačte, aby do ní voda nasákla. Když je houbička nasáklá vodou, vymačkejte špinavou vodu do kbelíku a houbičku před dalším použitím propláchněte.

Nadměrné předměty (nutné zapojení dvou osob)

Pokud je předmět příliš velký nebo těžký a nelze jej vložit do nádoby s vodou, umístěte jej pokud možno do blízkosti přívodu tekoucí vody. Jeden člověk by měl předmět přidržovat a druhý ho oplachuje mírným proudem tekoucí vody. Pokud nemáte k dispozici hadici ani žádný jiný přívod vody, namáčejte do čisté vody houbičky a vodu z nich ždímejte na předmět, případně předmět opatrně polévejte vodou z malé nádoby. Po očištění předmět osušte opatrným přikládáním houbiček nebo savé látky.

Department of Homeland Security Federal Emergency Management Agency. 2018. *Reclaiming Precious Heirlooms From Flood Waters*. Washington, DC, Ministerstvo vnitřní bezpečnosti USA.

Dostupné z: <https://perma.cc/XY64-GPM6>

Levitan, A. 1993. Emergency Treatment for Water-Soaked Furniture and Wooden Objects. *National Parks Service Conserve O Gram*, 7(7). Washington, DC, Ministerstvo vnitra USA.

Dostupné z: <https://perma.cc/4J9T-SFVZ>

State Library of Queensland. 2014a. *Caring for your collections: Salvaging water damaged collections*. Brisbane, Queensland Government.

Dostupné z: <https://perma.cc/8V9X-YFNS>

Metody vysoušení předmětů

Sušení mokrých předmětů na vzduchu

Předměty kulturního významu jsou často vyrobeny z kompozitních materiálů, a proto by se měly pokud možno sušit za kontrolovaných podmínek. Jednou z nejjednodušších metod sušení předmětů je sušení na vzduchu.

Podmínky pro sušení předmětů na vzduchu:

- Vyhledejte chladné a suché (ne vlhké) místo. Pokud je to možné, zajistěte si několik výkonných odsávacích ventilátorů a odvlhčovačů, aby v místnosti, kde se předměty suší, dostatečně cirkuloval vzduch a udržela se tam nízká relativní vlhkost. Nemáte-li možnost použít odsávací ventilátory a odvlhčovače, použijte malé přenosné ventilátory anebo alespoň zajistěte, aby byla místnost dobře větraná.
- Nevystavujte předměty přímému slunečnímu světlu. Vyhnete se tak tomu, že by předměty během sušení vybledly nebo změnily tvar.
- Pokud je to možné, použijte k sušení většího množství malých předmětů sušící síta a regálové vozíky, abyste ušetřili místo.

Jak sušit předměty na vzduchu?

Kovy

Pokud zůstanou kovy příliš dlouho mokré nebo vlhké, tak koroďují. Kovové předměty sušte co nejrychleji. Použijte měkké ručníky a bavlněná prostěradla, která absorbují vlhkost, a předměty na ně při sušení položte. V případě potřeby použijte k urychlení procesu přenosný ventilátor.

Sušení kovových předmětů na vzduchu během simulované krizové situace, Dublin, 2017.

Foto: ICCROM a Irský komitét Modrého štítu.

Keramika a sklo

Použijte měkké ručníky a bavlněná prostěradla, která absorbují vlhkost, a křehké keramické a skleněné předměty jimi při sušení podložte. Když už nebude vysoušecí materiál nasávat vlhkost, vyměňte ho.

Kosti a slonovina

K odstranění přebytečné vlhkosti z předmětů z kostí a slonoviny použijte **houbičky**. Shora předměty překryjte **polyesterovou síťovinou** nebo fóliemi z **polyetylenu**, abyste proces sušení zpomalili. Příliš rychlé sušení kostí nebo slonoviny může způsobit jejich praskání a zkrěhnutí.

Textil a kůže

Předměty z textilu a kůže proložte nějakým savým nebarveným materiálem, jako je například **savý papír** nebo **bílé ručníky** či bavlněná prostěradla. Sušte je ve vodorovné poloze v takové podobě, jak jste je našli. Nepokoušejte se během sušení předmět vytvarovat do původního tvaru.

Předměty z rostlinného materiálu

K odstranění přebytečné vlhkosti z předmětů vyrobených z rostlinných vláken, jako jsou například pletené košíky, použijte nějaký savý papír, například kraftový. Shora předměty překryjte polyesterovou síťovinou, abyste měli rychlost vysoušení pod kontrolou. Během sušení se nepokoušejte oddělovat jednotlivé části ani upravovat tvar předmětu.

Sušení stojící knihy na vzduchu během simulované krizové situace, Dublin, 2017.

Foto: ICCROM a Irský komitét Modrého štítu.

Knihy

Pokud je kniha jen mírně vlhká a má pevný hřbet a desky, postavte ji hřbetem na čistý a rovný povrch, rozevřete ji a vysušte větrákem.

Úplně promočené knihy by se měly sušit ve vodorovné poloze. Přebytečnou vlhkost odstraníte zabalením knihy do nebarveného savého papíru. Potřebujete-li sušit tištěné knihy, proložte knihu po částech savým papírem, aby se stránky účinněji vysušily. Materiál, kterým stránky prokládáte, musí být o něco větší než kniha, aby absorboval vlhkost, a neměl by zasahovat až do hřbetu knihy, aby se hřbet nedeformoval. Když je prokladový materiál příliš mokrá, vyměňte jej.

Pokud je kniha tištěna na lesklém křídovém papíře, proložte stránky polyesterovou síťovinou.

V případě knih s barvenými deskami vložte mezi obálku a vnitřní blok pečicí papír, předejdete tak zabarvení a skvrnám.

Malby, umělecká díla na papíře a fotografický materiál

Pokud je to možné, vyjměte obrazy, umělecká díla a fotografie z poškozených ráků. Jsou-li přilepené ke sklu, nepokoušejte se je odlepit.

Pod odborným dohledem opatrně vyjměte obrazy, umělecká díla a fotografie z napínacích ráků nebo adjustací. Odborný dohled je při této činnosti nezbytný.

Fotografie, obrazy a umělecká díla sušte lícem nahoru. Umělecká díla na papíře, plátně a textilu položte na polyesterové sítky nebo savé papíry. Umělecká díla a fotografie, které jsou stále přilepené na sklo, sušte lícem nahoru ve vodorovné poloze. Nesušte je na přímém slunci.

Heritage Collections Council. 1998d. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Managing Collections*. Canberra, Heritage Collections Council.

Dostupné z: <https://perma.cc/5NAY-J562>

Sušení mrazem a vakuové vymrazování mokrých předmětů

Sušení mrazem či lyofilizace, pokud je dostupná, představuje nejúčinnější způsob stabilizace velkého množství organických předmětů, knih a archivních materiálů poškozených vodou. Lyofilizací se z materiálu odstraní led a přemění se v páru. Ještě účinnější je vakuové vymrazování, během něhož se proces sušení urychluje tak, že z materiálu se spolu s vodní parou odstraňuje i vzduch.

Lyofilizace a skladování organických materiálů při nízkých teplotách nám v době následující po krizové události poskytnete více času na získání finančních prostředků a obnovu poškozené infrastruktury, což napomůže obnově předmětů kulturního významu ve stabilním prostředí.

Kompozitní předměty vyrobené z materiálů, jako je dřevo, slonovina, kosti a papír, se mohou při sušení mrazem deformovat. Je to způsobeno rozdílnými absorpčními vlastnostmi materiálů, což často vede k nerovnoměrnému sušení.

Příprava předmětů ke zmrazení

- Jakmile získáte úložné prostory v mrazáku, zjistěte si, jaké specifikace vyžaduje pro obalový materiál. Tyto informace by vám měla poskytnout společnost, která službu nabízí. Obecně platí, že pro skladování mokrého materiálu v mrazáku jsou vhodné pevné kartonové krabice nebo plastové přepravky na mléko, pečivo nebo ovoce.
- Zajistěte si chladírenské nákladní vozy pro přepravu mokrého materiálu do mrazicího skladu.
- Velké množství křehkých organických materiálů neoplachujte ani neumývejte.
- Knihy pevně zabalte a uložte je hřbetem dolů, aby se při sušení nedeformovaly.
- K oddělení zvláštních předmětů, jako jsou knihy vázané v kůži, použijte mrazicí papír nebo sáčky. Uvedte, které předměty mají prioritu a které je třeba během procesu lyofilizace zvlášť kontrolovat.

Poškození a vady

Australian Institute for the Conservation of Cultural Material. 2017. *Visual Glossary*. Canberra, Australian Institute for the Conservation of Cultural Material.

Dostupné z: <https://perma.cc/4P8N-5GBP>

Canadian Conservation Institute. 2017. *Agents of Deterioration*. Ottawa, Ministerstvo veřejných záležitostí a Vláda.

Dostupné z: <https://perma.cc/S65F-KNA5>

Péče o sbírkové předměty kulturního významu

Canadian Conservation Institute. 2017. *Care of Objects and Collections*. Ottawa, Ministerstvo veřejných záležitostí a Vláda.

Dostupné z: <https://perma.cc/ZDG8-Y4UU>

Heritage Collections Council. 1998a. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Caring for Cultural Material 1*. Canberra, Heritage Collections Council.

Dostupné z: <https://perma.cc/9DS2-DRPA>

Heritage Collections Council. 1998b. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Caring for Cultural Material 2*. Canberra, Heritage Collections Council.

Dostupné z: <https://perma.cc/49CQ-QVUV>

Materiál a vybavení na evakuaci

S přihlédnutím ke konkrétní krizové události a lokalitě byste si měli před příjezdem na místo připravit následující vybavení.

Vybavení na dokumentaci

- Fotoaparát s náhradními bateriemi na fotodokumentaci
- Náčrtníky, čtverečkovaný papír a bloky/sešity
- Psací podložka
- Tužky a voděodolná pera různých barev
- Svinovací metr
- Dvoumetrová měřicí tyč k dokumentaci velkých předmětů a zajištění měřítka pro kontextové fotografie
- Deseticentimetrové měřítko k dokumentaci malých předmětů nebo pořizování fotografií zblízka
- Pevný karton a lepicí páska
- Keprovky a bavlněné šňůrky na přivázání štítků a na balení
- Samolepicí štítky na obaly k popisu identifikačními čísly předmětů. Štítky by se neměly lepit přímo na povrch předmětu.

Vybavení na balení a přepravu

- Neškrobený bílý mušelín nebo jemná bavlna: lze je bezpečně použít jako výplňový materiál nebo k zabalení většiny předmětů. Také je snadno dostupný.
- Čistý bavlněný papír: papír z bavlněných a/nebo lněných vláken je dobrou náhradou za nekyselý papír a je snadno dostupný; lze ho použít k balení papírových a textilních uměleckých děl.
- Polyesterová fólie: průhledná bezbarvá plastová fólie, která se používá k uchovávání fotografií nebo jiných papírových dokumentů. Běžně se prodává pod názvem „Mylar“ nebo „Melinex“.

- Tyvek®: syntetický materiál vyrobený z polyetylenových vláken vysoké hustoty. „Tyvek“ lze použít jako voděodolné překrytí. Běžně se používá k ochraně budov během výstavby.
- Nepromokavá plachta/celta
- Pěnový polyetylen: obvykle se prodává pod názvem „Ethafom“; využívá se jako výplňový materiál, protože se dá snadno řezat a použít jako schránka kolem předmětu, aby absorboval nárazy.
- Bublínková fólie: bublinkovou fólii lze použít jako krátkodobé řešení pro tlumení nárazů. Strana s bublinkami by však neměla být v přímém kontaktu s předmětem.
- Polštáře/polštářky: K balení křehkých předmětů lze použít také běžné polštáře či polštářky.
- Ručníky: jako výplňový materiál postačí také bílé bavlněné ručníky.
- Polyetylenové sáčky: k balení křehkých nebo malých předmětů lze použít polyetylenové sáčky určené pro styk s potravinami.
- Kartonové krabice: jako přepravní boxy můžete použít běžné kartonové krabice. Postupem doby však mohou uvolňovat kyselé výpary, které by mohly předměty poškodit. Předměty ochráníte tak, že vyložíte vnitřek krabic neškrobenou a nebarvenou bavlnou nebo čistým bavlněným papírem.
- Dřevěné bedýnky na ovoce: obvykle bývají vyrobené z nekvatního dřeva a lze je použít k přepravě anorganických materiálů, jako je kámen nebo hlína. Musí však být vyloženy papírem nebo bavlnou. Poslouží jako krátkodobé řešení.
- Plastové boxy: průhledné boxy vyrobené z plastu a běžně používané ke skladování potravin mohou sloužit k uložení křehkých nebo drobných předmětů.
- Plastové přepravky: přepravky na krabice s mlékem nebo ovoce a zeleninu jsou dalším krátkodobým řešením pro skladování a přepravu předmětů.
- Plastové tácy: mělké plastové tácy z polyetylenu, jaké se obvykle používají v muzeích a archivech, lze bezpečně použít k uložení a přepravě předmětů.

- Trubky/tubusy: trubky o širokém průměru lze použít k balení pláten, papírových a textilních uměleckých děl.
- Palety: na plastové nebo dřevěné palety můžete uložit krabice s předměty, a udržet je tak nad zemí. Pokud však používáte dřevěné palety, zkontrolujte, že v nich není hmyz, a zakryjte je polyetylenovými fóliemi nebo plachtou, abyste zabránili přímému kontaktu s krabicemi, v nichž jsou předměty kulturního významu.
- Balicí páska
- Nůžky
- Řezáček na řezání krabic
- Samolepicí štítky pro označení krabic a skladování

Další vybavení

- Provaz
- Pravitka
- Kbelíky
- Žebříky
- Vozíky
- Stavební kolečko

Materiál a vybavení na záchranu

Nepovažujte tento seznam za vyčerpávající. Uvádíme pouze věci, které jsou běžně dostupné. Určitě použijte vhodnější materiál, pokud se vám ho podaří sehnat v dostatečném množství. Případně můžete použít jiný místně dostupný materiál, jen se předem ujistěte, že nepředstavuje riziko pro zachraňované předměty či stavební objekty.

Vybavení na zajištění lokality

- Výstražná páska k označení nebezpečných oblastí nebo oblastí s omezeným přístupem.
- Drátěné pletivo: obyčejné, případně pevné pozinkované oplocení. Lze je použít k zabránění přístupu do určitých oblastí.
- Bezpečnostní tabulky s běžně používanými značkami k označení nebezpečných oblastí nebo zón s omezeným přístupem. Značení by mělo být velké, dobře viditelné a jednoduše srozumitelné pro všechny pracovníky.
- Silné lepicí pásky: voděodolné, vyztužené skelnými vlákny a reagující na tlak.
- Dřevěné tyčky k upevnění bezpečnostních tabulek a výstražné pásky.
- Dřevěná prkna ke zpevnění poškozených podlah během vyhodnocení stavu.
- Štafle, se kterými lze snadno manipulovat, abyste dosáhli na visící předměty.

Vybavení na dokumentaci

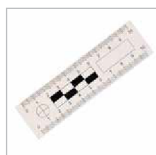
- Fotoaparát s náhradními bateriemi na fotodokumentaci
- Náčrtníky, čtverečkovaný papír a bloky/sešity
- Psací podložky
- Tužky a voděodolná pera různých barev
- Svinovací metry
- Dvoumetrová měřicí tyč k dokumentaci velkých předmětů a zajištění měřítka pro kontextové fotografie

- Deseticentimetrové měřítko k dokumentaci malých předmětů nebo pořizování fotografií zblízka
- Pevný karton a lepicí páska
- Keprovky a bavlněné šňůrky na přivázání štítků a na balení
- Samolepicí štítky na obaly k popisu identifikačními čísly předmětů. Štítky by se neměly lepit přímo na povrch předmětu.

Vybavení na stabilizaci poškozených předmětů

- Barevné lano nebo provaz k vytvoření roštu
- Plachta/celta
- „Post-it“ bločky a samolepicí štítky
- Tužky a voděodolné fixy na označování
- Měkké ploché štětce různých velikostí
- Zubní kartáčky na čištění keramiky a hrncířských výrobků
- Houbičky různých velikostí
- Houby k odstranění sazí / gumy: jsou k dostání u dodavatelů konzervátorských potřeb a ve vybraných obchodech s uměleckými a řemeslnými potřebami.
- Papírové utěrky
- Zavírací plastové sáčky „ziplock“
- Mělké podnosy
- Polyesterová síťovina nebo pletivo
- Vysavač, pokud je k dispozici
- Kbelíky
- Vozíky s policemi
- Stojany na sušení oděvů
- Pevné kartonové a plastové krabice

Měřítko 10 cm

Řezáček
na krabice

Výstražná páska

Bavlněný
provázek

Nešrobený bílý
mušelín

Metr/pásmo

Hnědá balicí
páska

Houby na saze

Palety

Polyesterová
fólie

Bublinková fólie

Pěnový
polyetylen

Čistý bavlněný
papír

„Tyvek“

Keppovka

Schůdky

Vozík s policemi

Bezpečnostní
tabulky

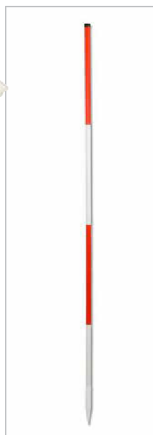
Plastový táč

Tubusy na plakáty

Plastové
přepravky
na mléko

Měřicí tyč

Jak zajistit dočasné zakrytí exponovaných předmětů a sbírek kulturního významu?

1. Změřte délku a šířku hromady trossek.
2. Sežeňte voděodolný krycí materiál, například nepromokavou plachtu větších rozměrů, než je změřená hromada sutí. Pokud nemáte k dispozici dostatečně velkou plachtu, která by zakryla celou plochu, spojte potřebné množství krycího materiálu pevnou lepicí páskou.
3. Zakryjte trosky a připevněte plachtu k zemi například stanovými kolíky nebo těžkými předměty. Pokud máte dostatečné zdroje, můžete také nad troskami postavit stan, který zajistí krytí ze všech stran.

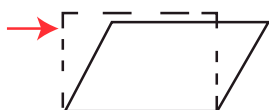

Jak postavit dočasnou konstrukci na zakrytí?

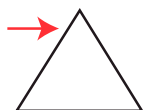
Níže uvádíme několik tipů pro stavbu dočasné konstrukce. Pokud má konstrukce nést těžkou střechu, nepokoušejte se ji postavit bez odborných technických znalostí a zkušeností.

Zpevnění konstrukce

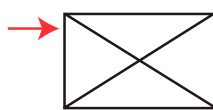
Konstrukci tvoří svislé sloupky, vodorovné nosníky a diagonální výztuhy, které ji zpevňují. Pravoúhlé konstrukce se při horizontálním zatížení rychle deformují. Trojúhelníkové konstrukce jsou mnohem odolnější. Vyztužení pravoúhlé konstrukce pomocí diagonálních prvků zabrání její deformaci.

NE

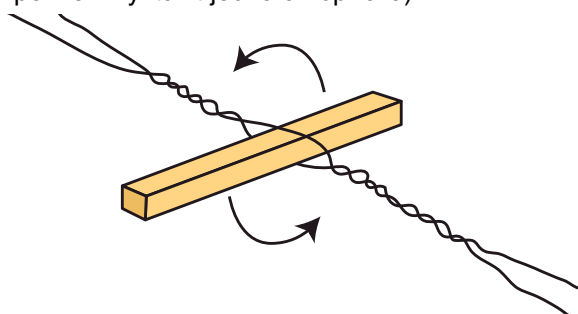
OK

OK

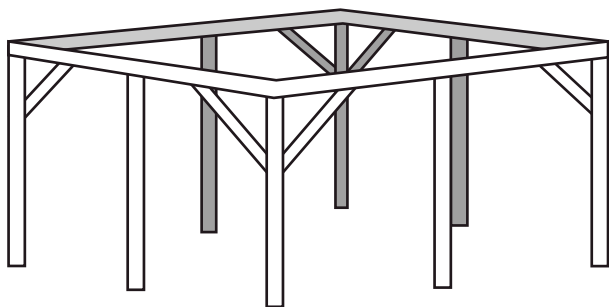
Kresba: E. Crété

Ke zpevnění konstrukce diagonálním vyztužením můžete použít dřevo, bambus nebo drát. Když použijete drát, měli byste jej pomocí kousku dřeva nebo velkého hřebíku zkroutit, aby byl co nejvíce napnutý. Navíc při použití drátu budete muset vyztužit obě úhlopříčky každé stěny (zatímco při použití bambusu nebo dřeva stačí ke zpevnění vyztužit jednu úhlopříčku).

Kresba zpracována podle: Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce (IFRC), nedatováno. The IFRC Shelter Kit, Ženeva, IFRC.

Pokud použijete ke zpevnění pevný materiál, postačí vytvořit jednu diagonální výztuž. Používáte-li drát, zpevněte konstrukci v obou diagonálách. Konstrukci můžete vyztužit v rozích, abyste využili menší kusy dřeva.

Kresba: E. Crété

Spojování dřevěných prvků

- Dřevo se nejčastěji spojuje hřebíky, kolíky, vruty nebo šrouby. Ke zpevnění spojů lze použít kovové pásky nebo plechy (kovové destičky přibité na obou stranách spoje).
- Jeden hřebík nezabrání zkroucení spoje. Je lepší použít dva hřebíky a zatlouct je šikmo vůči sobě, protože tak zabráníte jejich snadnému vytažení.

- Ve vysoce korozním prostředí (například v blízkosti oceánu) spojte dřevěné prvky kolíky nebo klíny. Budete potřebovat pomoc tesaře.
- Můžete použít také pevný pozinkovaný plotový drát nebo lano. Pracujete-li s přírodními vlákny, před použitím je navlhčete, protože se při vysychání budou smršťovat, a spoje se tak zpevní.

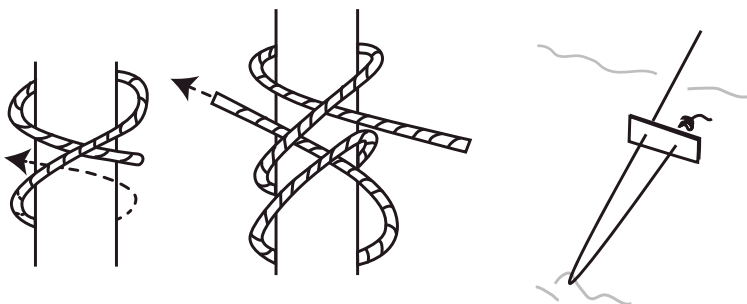

Spojování bambusových prvků

- Stavíte-li konstrukci z bambusu, nepoužívejte hřebíky. Použijte pevný pozinkovaný plotový drát nebo provaz. Pracujete-li s přírodními vlákny, před použitím je navlhčete, protože se při vysychání budou smršťovat, a spoje se tak zpevní.
- Spoje by měly být umístěny mezi dvěma kolénky bambusu, protože na koncích se bambus snadno štěpí.

Ukotvení rámu

- Rám můžete připevnit k zemi ukotvením. Stabilitu kotvení zajišťuje pevnost a napnutí použitých lan a také pevný prvek, ke kterému je rám ukotven, například kůl, strom nebo sloupek.
- K utažení lana ke kotevnímu sloupku můžete použít dvojitou lodní smyčku (levý a prostřední náčrt níže) nebo jezdec k utažení ke kotvě (pravý náčrt níže).

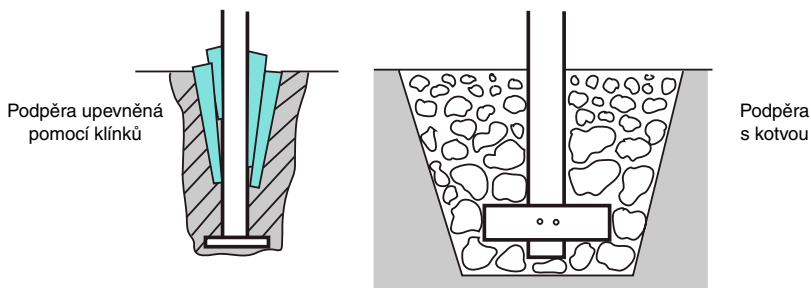

Kresba zpracována podle: Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce (IFRC), nedatováno. The IFRC Shelter Kit, Ženeva, IFRC.

- Před ukotvením rámu k okolním prvkům nebo před zhotovením nové kotvy zkontrolujte odolnost stávajících prvků.
- Pokud je možné kopat do země, zatlučte například kolík, zakopejte jakýkoli předmět představující odpor nebo použijte cokoli, co vyčnívá z povrchu a přivažte na to lano nebo drát.
- Pokud není možné kopat do země, můžete k ukotvení lan použít jakýkoli dostatečně těžký předmět, například pytle s pískem nebo kbelíky naplněné hlínou, pískem, kameny, vápnem nebo cementem.

Upevnění podpěr

- Podpěru můžete upevnit tak, že do země vykopete díru hlubokou přibližně 50 cm. Konec podpěrné tyče zahrabejte asi 10 cm do hlíny a tu udusejte. Přidejte dalších 10 cm a postup opakujte, dokud není díra zasypaná a podpěra nestojí pevně. Do hlíny, kterou používáte k ukotvení podpěry, můžete přidat 5 % vápna nebo cementu, máte-li je.
- Zvýšit stabilitu podpěry můžete pomocí klínků. Případně lze k základně podpěrné tyče umístit dřevěnou kotvu, která zvětší plochu a sníží těžiště.

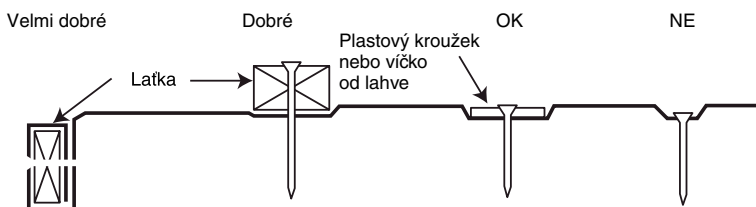

Kresba zpracována podle: Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce (IFRC), nedatováno. The IFRC Shelter Kit, Ženeva, IFRC.

- Pokud není možné kopat do země, naskládejte kolem podpěrných tyčí pytle s pískem nebo tyče umístěte do velkých kbelíků naplněných zeminou, pískem, kameny, vápnem nebo cementem.

Jak upevnit plachtu

- Nemá-li plachta očka a vy ji potřebujete připevnit ke kůlu nebo kolíku pomocí provazu, vezměte jeden cíp a udělejte uzel. Uzlem provlékněte provaz. Případně můžete do okraje plachty zabalit malý kámen, omotat ho provazem a udělat kolem něj uzel. Abyste plachtu při přibíjení neprotrhli, měli byste ji před přibitím omotat kolem dřevěné laťky nebo použít plastový kroužek či víčko od láhve. Plachta přibíjí jen tak se rychle roztrhne, zejména pokud je z nekvalitního materiálu.
- Plachta by měla být pevně vypnutá, jako kůže na bubnu, na rámu se sklonem maximálně 30 stupňů, aby se předešlo hromadění vody. Dávejte pozor, aby voda z plachty nestékala někam, kde to není vhodné; zejména z velkých plachet může stékat značné množství vody.

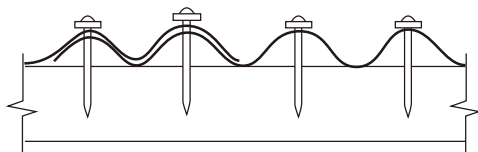
- Plachtu můžete upevnit také tak, že vykopete strouhu, vložíte do ní okraj plachty a zasypete jej hlinou. Můžete do něj ještě před zakopáním zabalit kameny, které by však měly být větší než pěst, aby se plachta neprotrhla.
- Chcete-li plachty sešít, přeložte je tak, aby nit procházela několika vrstvami plastové fólie.
- Dávejte pozor, aby se plachty nedotýkaly zdobených povrchů objektů bez nějaké ochranné vrstvy mezi nimi. Mějte také na paměti, že pokud plachty pevně nepřichytíte, mohou při silném větru vlát. Přestávají pak plnit svoji ochrannou funkci, a navíc mohou poškrábat vnější dekorace na objektech.

Při zakrývání vnitřních prostor dbejte na to, abyste nebránili proudění vzduchu. Jednak proto, že nedostatečné větrání může poškodit předměty, které chcete ochránit, především pokud jsou vlhké. Vhodně umístěné větrací otvory také sníží riziko, že zakrývací plachtu odnese vítr. Větrací otvory musí být umístěny těsně pod dočasnou střechou – například tak, že mezi stěnami a zakrývací plachtou necháte asi 10 cm mezeru.

Upevnění vlnitých plechů CGI/CGS

Chcete-li vyrobit voděodolné zastřešení z vlnitého pozinkovaného (CGI) nebo ocelového plechu (CGS), překryjte přes sebe dva plechy alespoň přes dvě vlny v příčném směru a minimálně 15 cm v podélném směru a upevněte je k sobě hřebíky s velkou hlavičkou v horní části vlny.

Kresba zpracována podle: Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce (IFRC), nedatováno. The IFRC Shelter Kit, Ženeva, IFRC.

Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce (IFRC), nedatováno.
The IFRC Shelter Kit, Ženeva, IFRC.

Dostupné z: <https://perma.cc/R5Z-DEU3>

Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce (IFRC), 2015. *IFRC bamboo frame for emergency shelters and emergency roofs: technical sheets.* Ženeva, IFRC. Dostupné z: <https://perma.cc/S7YY-78MG>

Jak postavit základní dřevěné podpěry krok za krokem

Následující text poskytuje obecný návod pro stavbu různých typů dřevěných podpěr pro nouzovou stabilizaci památkových objektů. Rozhodnutí o nejvhodnějším typu podpěry je však vhodné konzultovat se statikem, který má přehled o památkových objektech v dané lokalitě a o jejich stavebních materiálech.

Mějte na paměti, že v případě krizové situace je podepření podpěrami způsobem, jak zpevnit stavební prvky, když objektu hrozí zřícení.

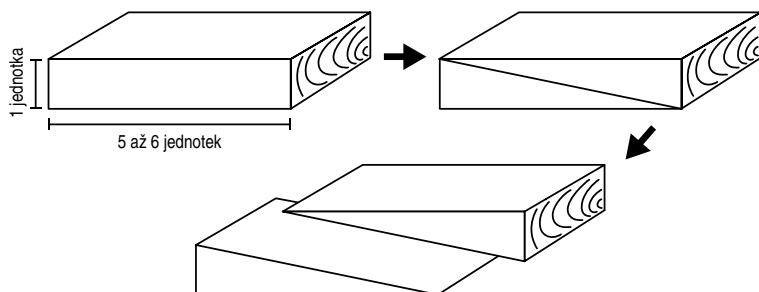
Další informace o pracovním postupu při podpírání a jiných nouzových stabilizačních opatřeních najdete v naší příručce, strany 108–115.

1. Klínky

Klínky se používají k pevnému upevnění opěrné konstrukce k objektu, který chceme stabilizovat. S jejich pomocí lze vyplnit malé mezery mezi jednotlivými částmi opěrné konstrukce a usnadnit tak její stavbu. Zde je postupný návod, jak s nimi pracovat.

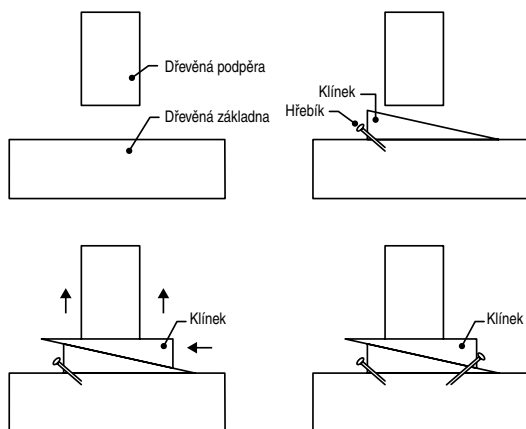
Potřebné nářadí: pila, kladivo

Krok 1: Vezměte si kus dřeva a rozřízněte jej na dva klínky:

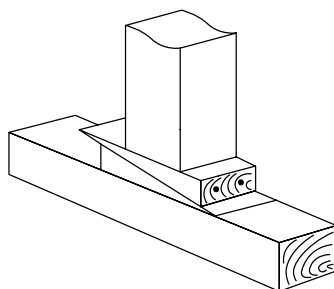
Kresba: Nelson Vila Pouca

Krok 2: Umístěte první klínek do mezery, kterou je třeba vyplnit, a upevněte ho hřebíky, aby se neposouval. Umístěte druhý klínek do mezery a kladivem ho zasuňte tak daleko, aby pevně držel mezi ostatními kusy dřeva.

Kresba: Nelson Vila Pouca

Krok 3: Upevněte druhý klínek hřebíky.

Kresba: Nelson Vila Pouca

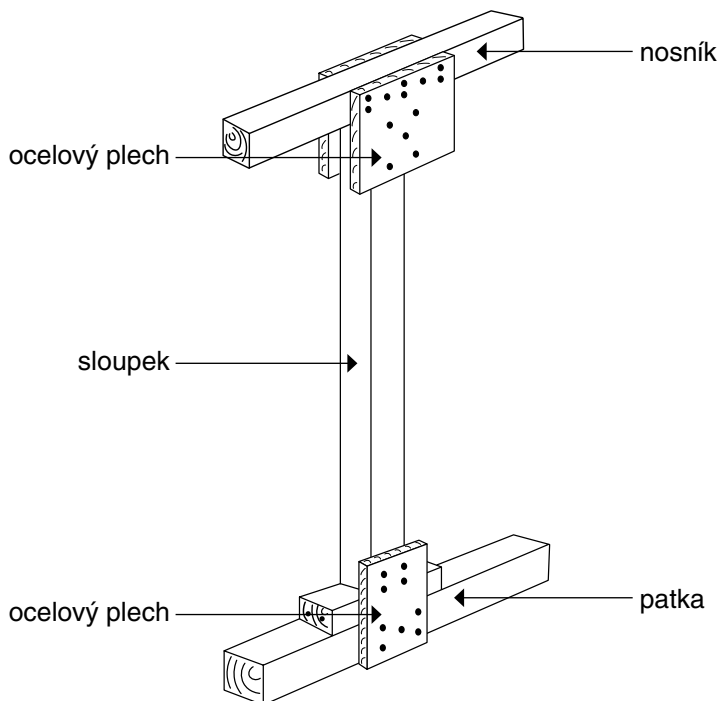
Spojování pomocí hřebíků

Snažte se nechávat mezi jednotlivými hřebíky minimální vzdálenost přibližně 3 cm a mezi hřebíky a koncem dřeva 5 cm. Hřebíky by měly být opatřeny protikorozním nátěrem.

2. Základní vertikální podpěra typ 1

Potřebné nářadí: pila, kladivo

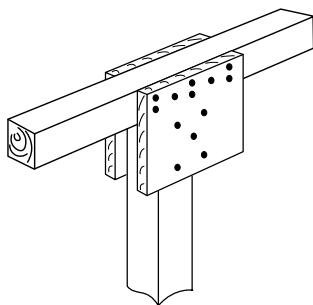
Podpěra ve tvaru písmene „T“ je dočasné řešení, které lze rychle instalovat, ale když nebude zátěž dobře rozložená, může se podpěra stát nestabilní. Měla by se opravdu používat jen dočasně, dokud nebudou postaveny stabilnější podpěry, například ve tvaru dvojitého „T“.

Kresba: Nelson Vila Pouca

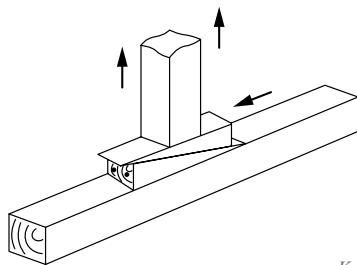
Krok 1: Připravte si všechny potřebné dřevěné součásti a vyčistěte místo, kde má podpěra stát.

Krok 2: Sbijte dohromady nosník a sloupek pomocí dvou ocelových plechů; použijte z každé strany jeden.

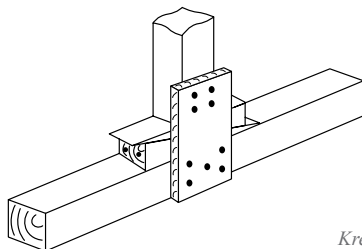
Kresba: Nelson Vila Pouca

Krok 3: Umístěte patku na zem (případně na dřevěné prkno, když je půda příliš měkká) přímo pod překlad, který potřebujete podepřít, a položte na ni první klínek. Do patky zatlučte hřebík a klínek jím zajistěte. Druhý klínek položte na první a na něj umístěte sloupek s nosníkem. Kladivem zatlukejte druhý klínek tak daleko, aby nosník pevně přilíhal k překladu, který chcete stabilizovat. Hřebíkem zafixujte druhý klínek proti vyklouznutí.

Kresba: Nelson Vila Pouca

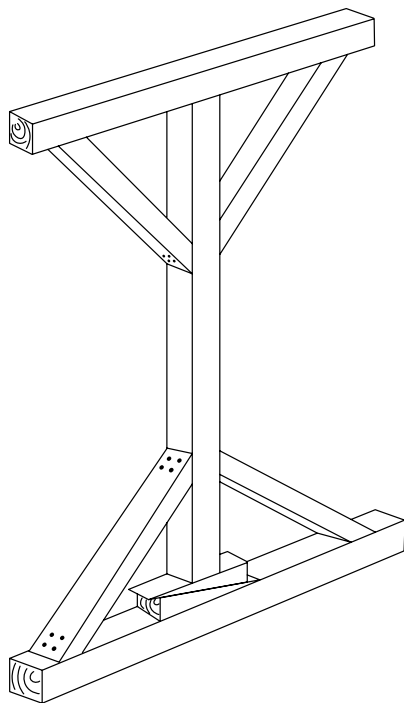
Krok 4: Na závěr spojte sloupek a patku dohromady pomocí ocelových plechů.

Kresba: Nelson Vila Pouca

3. Základní vertikální podpěra typ 2

Tato vertikální podpěra také slouží jako dočasné řešení, které lze rychle postavit, ale při nerovnoměrném zatížení se stává nestabilní. Měla by sloužit jen do té doby, než se podaří postavit nějakou pevnější konstrukci.

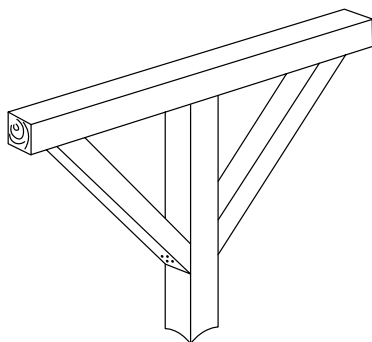

Kresba: Nelson Vila Pouca

Krok 1: Připravte si všechny potřebné dřevěné součásti a vyčistěte místo, kde má podpěra stát.

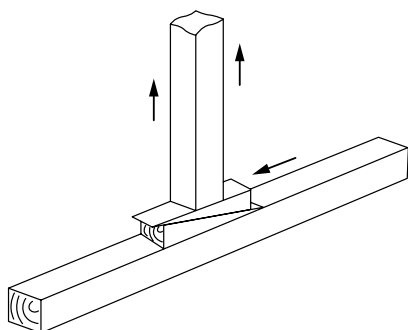

Krok 2: Sbijte dohromady nosník a sloupek. Přibijte dva hranoly diagonálně mezi nosník a sloupek, jeden z každé strany.

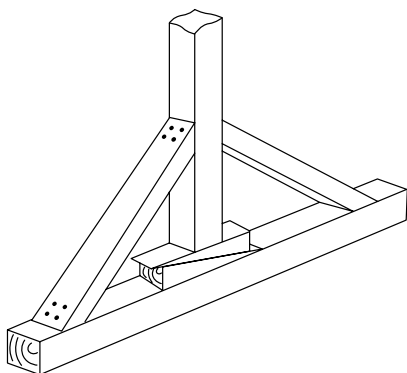
Kresba: Nelson Vila Pouca

Krok 3: Umístěte patku na zem (případně na dřevěné prkno, když je půda příliš měkká) přímo pod překlad, který potřebujete podepřít, a položte na ni první klínek. Do patky zatlučte hřebík a klínek jím zajistěte. Druhý klínek položte na první a na něj umístěte sloupek s nosníkem. Kladivem zatlukejte druhý klínek tak daleko, aby nosník pevně přiléhal k překladu, který chcete stabilizovat. Hřebíkem zafixujte druhý klínek proti vyklouznutí.

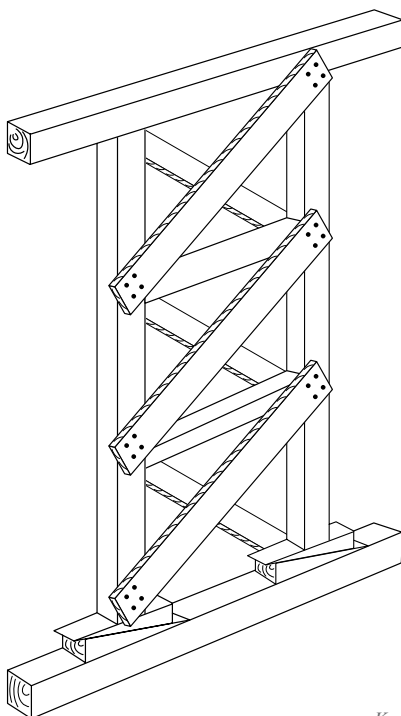
Kresba: Nelson Vila Pouca

Krok 4: Nakonec přibijte další dva hranoly diagonálně mezi sloupek a patku.

Kresba: Nelson Vila Pouca

V závislosti na konkrétní krizové situaci, druhu poškození a dostupnosti materiálu můžete použít jiné typy vertikálních podpěr. Jednu variantu ukazuje následující obrázek.

Kresba: Nelson Vila Pouca

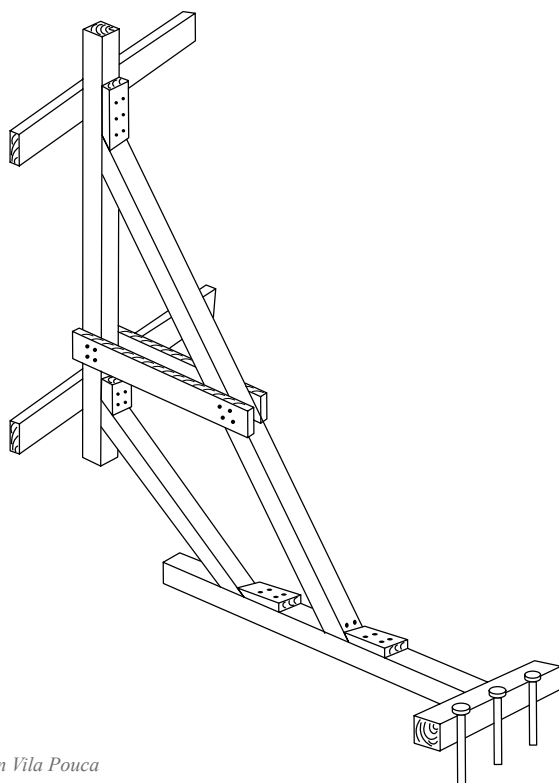
4. Základní vzpěra

Níže vlevo vyobrazená vzpěra je horizontálního typu: slouží jako dočasné podepření poškozené zdi, zpod níž potřebujeme bezpečně odstranit trosky.

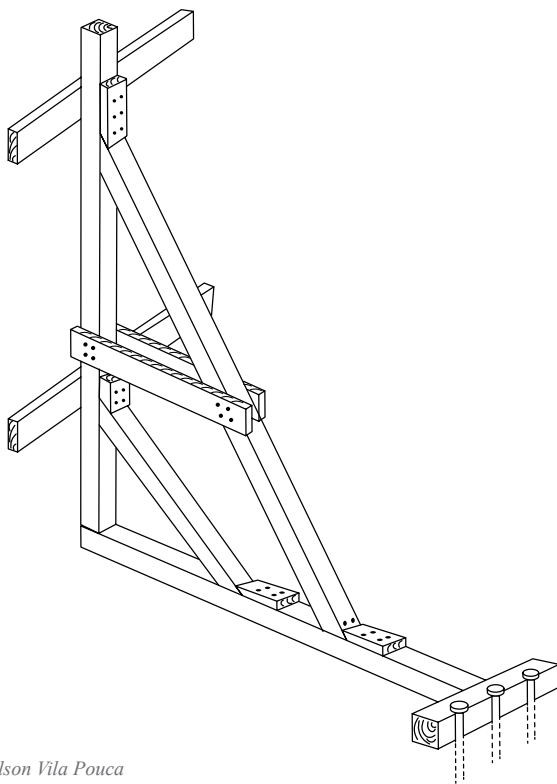
Desky přiléhající ke zdi by k ní měly být přivrtány (pokud je stavba zděná) nebo přitlučeny hřebíky (je-li zeď dřevěná). Potřebujete-li podepřít dekorovanou zeď, nezapomeňte mezi ni a vzpěru umístit izolační vrstvu, jak je popsáno v naší příručce na straně 114.

Desky přiléhající ke zdi nemusí být přibity, pokud se jejich horní hrany opírají o nějaké výstupky ve zdi a nedrží na místě čistě díky tření.

Nejsou-li přímo u zdi žádné překážky, můžete použít vzpěru vyobrazenou na straně 87.

Kresba: Nelson Vila Pouca

Kresba: Nelson Vila Pouca

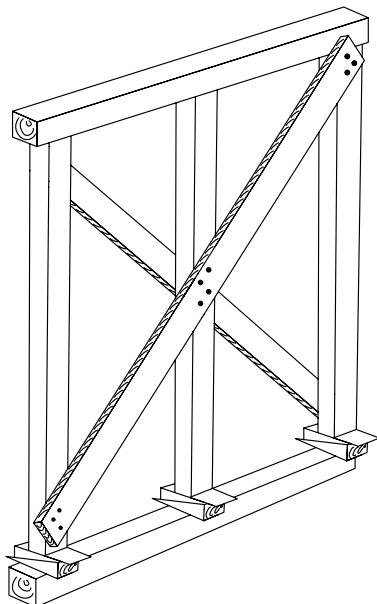
Potřebné nářadí: kladivo, pila a vrtačka, pokud plánujete vzpěru ke zdi přivrtat anebo použít kolíky k upevnění patky.

5. Podpěra oken nebo dveří typ 1

Tato podpěra se používá, když potřebujete stabilizovat otvory ve zdi, kde je poškozený dveřní nebo okenní rám.

Potřebné náradí: pila, kladivo

Kresba: Nelson Vila Pouca

Krok 1: Připravte si potřebné dřevěné součásti a vyčistěte rám, který potřebujete podepřít.

Krok 2: Umístěte patku s klínky na jedné straně a zatlukejte je proti sobě, dokud nebude patka pevně držet. Patka by měla být pokud možno rovně. Pokud je to potřeba, vypodložte ji.

Krok 3: Umístěte nosník s klínky na druhé straně patky a zatlukejte je proti sobě, dokud nebude nosník pevně držet. Nosník by měl být pokud možno rovně. Pokud je to potřeba, vypodložte jej.

Krok 4: Umístěte levý sloupek pod tu stranu nosníku, kde jsou klínky, a proti straně otevírání dveří/okna. Klínky vložte mezi sloupek a patku.

Krok 5: Umístěte pravý sloupek s klínky mezi ním a patkou.

Krok 6: Umístěte střední sloupek s klínky mezi ním a patkou.

Krok 7: Upevněte všechny klínky.

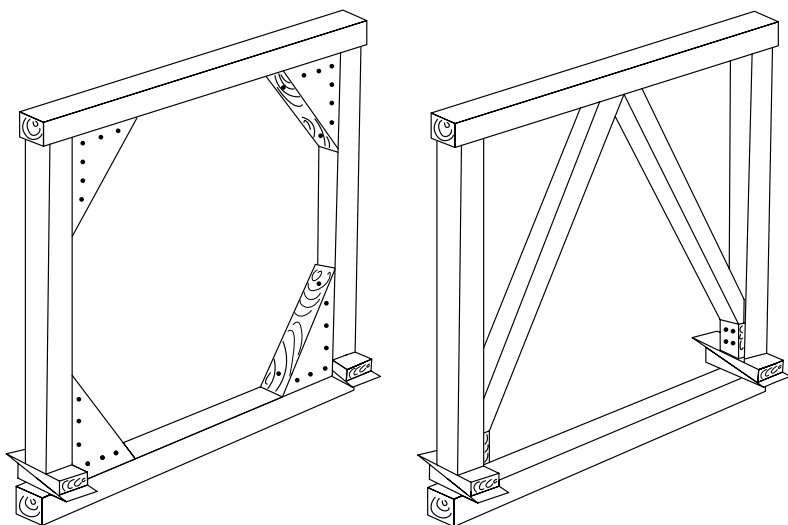
Krok 8: Přibijte diagonálně dvě prkna.

6. Podpěra oken nebo dveří typ 2 a 3

Tyto podpěry se používají ke stabilizaci otvorů ve zdi, kde je poškozený dveřní nebo okenní rám, ale je potřeba tudý vstupovat do interiéru.

Potřebné nářadí: pila, kladivo

Kresba: Nelson Vila Pouca

Tipy pro stavbu podpěr

- Délka použitého dřeva by neměla přesáhnout 25násobek jeho šířky, aby bylo odolné vůči tlaku a neprohýbalo se.
- Klínky představují citlivá místa; použijte bezvadné dřevo bez suků, které je dostatečně suché, aby nedocházelo k deformaci.
- Prkna přiléhající ke zdi byste k ní měli vždy připevnit, aby se podpěra nemohla posunout. Nespoléhejte pouze na tření.
- Prkna přiléhající ke zdi by měla dosahovat co nejvýše na poškozenou stěnu a pokud je to možné, měla by sahat až k zemi.
- Mezi stěnu a prkna můžete pro lepší kontakt umístit pytle na písek, například pokud povrch stěny není úplně rovný.
- Je-li to jen trochu možné, vyhněte se podpírání stěn se zdobeným povrchem. Není-li zbytlí, umístěte mezi stěnu a prkna mušelín a molitan. Při stanovení velikosti podpěry mějte na paměti, že prkna přiléhající ke zdi je třeba připevnit.
- V případě lokálního propadu země u stěny můžete použít pytle s pískem, které vyplní díru a poskytnou dočasnou oporu.

Department of Homeland Security. 2011. *Field guide for Building Stabilization and Shoring Techniques*. Washington, DC, Ministerstvo vnitřní bezpečnosti USA.

Dostupné z: <https://perma.cc/ZN3R-NRWU>

Corpo Nazionale dei Vigili del Fuoco – Università degli Studi di Udine. 2011. *Manuale Opere Provvisoriali, l'intervento tecnico urgente in emergenza sismica*. Řím, Ministerstvo vnitra.

Dostupné z: <https://perma.cc/AP8A-22L2> (italsky)

Grimaz, S., Cavriai, M., Mannino, E., Munaro, L., Bellizzi, M., Bolognese, C., Caciolai, M., D'Odorico, A., Maiolo, A., Ponticelli, L., Barazza, F., Malisan, P. & Moretti, A. 2010. *Vademecum, STOP, Shoring Templates and Operating Procedures for the Support of Buildings damaged by Earthquakes*. Řím, Ministerstvo vnitra – Hasičský záchranný sbor Itálie.

Dostupné z: <https://perma.cc/62JX-UGLP>

United States Army Corps of Engineers. 2013. *Urban Search & Rescue Shoring Operations Guide*. Washington, DC, Ministerstvo obrany USA.

Dostupné z: <https://perma.cc/H6NA-WBRY>

Tipy pro vysoušení nemovitého kulturního dědictví a kulturního dědictví in situ

- Při čištění povrchů nepoužívejte vysokotlaké vodní čističe. Tlak může způsobit další poškození křehkých materiálů a šíření škodlivých mikroorganismů. K omytí bláta a nečistot z povrchů používejte plastové nástroje a mírně tekoucí čistou vodu. Plastové nástroje způsobují menší škody než kovové.
- K urychlení procesu vysoušení lze použít mechanické ventily, které však nenahradí otevřená okna a dveře, což je nezbytné pro odvod vlhkosti z budovy.
- Nepoužívejte plynové ohřívače, protože produkují vodní páru.
- Mějte na paměti, že při teplotách vyšších než 18 °C se daří plísním.
- Ve starých budovách nepoužívejte agresivní odvlhčovače. Kondenzační i adsorpční odvlhčovače lze ovládat pomocí regulátoru vlhkosti. Ovládací prvky pomohou zajistit šetrné vysoušení.

Zdobené povrchy

- Než sáhnete na jakýkoli zdobený povrch, konzultujte to se zkušeným konzervátorem nástěnných maleb nebo mozaik, případně si rovnou domluvte jeho přítomnost na místě.
- Snažte se odvést vodu pryč ze zdobeného povrchu. Dejte si pozor na nepropustné podlahy, které brání odtékání vody a podporují její vztlínání do stěn.
- Je-li stěna zdobená pouze z jedné strany, pokuste se vodu odvést přes nezdobenou stranu. Vysychání na dekorované straně zpomalte pomocí nepromokavé plachty. Mezi stěnu a plachtu vložte neškrobený nebarvený mušelín nebo bílé bavlněné prostěradlo, aby plachta nebyla v přímém kontaktu s dekorovaným povrchem.
- Pokud upozorujete na povrchu stěny jemný bílý prášek, je to pravděpodobně sůl. Místa zdokumentujte a o pomoc s odstraněním soli požádejte konzervátora. Sůl, která vykristalizovala na povrchu, je vhodné za sucha očistit, protože tím zabráníte jejímu opětovnému rozpuštění a vstřebání zpět do stěny.

Materiál a vybavení na nouzovou stabilizaci objektů a ochranu dekorativních prvků in situ

- Dřevěné sloupky nebo bambus pro stavbu dočasného rámu
- Plachty: ve venkovních podmínkách lépe fungují pevné tkané a potažené plachty. Pokud je to možné, používejte bílé plachty, abyste předešli přílišnému nárůstu teploty, a plachty s vyztuženými okraji a vázacími očky, které se neprotrhnou.
- Vlnité pozinkované železné nebo ocelové plechy (CGI/CGS): Pozor na nekvalitní výrobky, které se velmi snadno zničí. Plechy tlusté alespoň 0,3 mm obvykle několik let vydrží.
- Hřebíky, hlavně ty s velkými hlavičkami pro upevnění CGI/CGS plechů
- Kladiva, pily, vruty, šroubováky, dláta a šrouby
- Metry, olovnice a vodováhy
- Drát: silný pozinkovaný plotový drát lze použít k upevnění bambusové konstrukce, připevnění plachty nebo ke zpevnění rámu.
- Kovové pásky nebo kovové destičky ke spojení dřevěných součástí
- Provaz z přírodních vláken k upevnění bambusu a plachty nebo k ukotvení rámu
- Kolíky a kůly k ukotvení rámu nebo upevnění plachty
- Kameny a pytle s pískem: k ukotvení rámu nebo upevnění plachty
- Lopaty a krumpáče: pro případ, že budete potřebovat vykopat díru pro ukotvení rámu nebo upevnění plachty
- Kbelíky na ukotvení sloupků pro případ, že nebudete moci kopat do země
- Cement nebo vápno: mohou pomoci pevně ukotvit sloupky
- Dřevěné klínky: mohou pomoci stabilizovat sloupky
- Plastové kroužky, víčka od lahví a malá dřevěná prkénka k připevnění plachty k rámu
- Materiál na šití (jehly a provázky) nebo pevná lepicí páska (voděodolná, s vlákny a samolepicí) ke spojení několika plachet dohromady

Pro vysoušení mokrých objektů

- Drátěné pletivo nebo perforované panely k zajištění otvorů, aniž by se zabránilo proudění vzduchu
- Lopaty, košťata a stavební kolečka k odstraňování bláta a sutě. Pokud je to možné, používejte plastové lopaty a košťata, protože způsobují menší škody než kovové.
- Čerpadla nebo kbelíky k odstranění zachycené vody
- Plastové kartáče a mírně tekoucí čistá voda k omytí bláta a sutě z povrchů
- Vlhkoměr nebo multimetr k měření vlhkosti ve zdech
- Mechanické ventilátory k urychlení procesu vysoušení
- Můžete použít i topidla, ale nikoli plynová, která produkují vodní páru. Mějte na paměti, že teploty vyšší než 18 °C mohou také podporovat růst plísní.
- Kondenzační a adsorpční odvlhčovače, které lze ovládat pomocí humidistatu a zajistit tak šetrné vysoušení. Ve starých budovách nepoužívejte agresivní odvlhčovače.
- Plachta pro lepší kontrolu vysychání zdoobeného povrchu. Zabraňte přímému kontaktu s dekorovaným povrchem vložením neškrobeného mušelínu nebo bílého prostěradla mezi povrch a plachtu.

Pro základní podepření

- Kladiva, pily, vruty, šroubováky, dláta a šrouby
- Metry, olovnice a vodováhy
- Kvalitní dřevěné tyče a prkna (např. douglaska nebo borovice kadidlová)
- Hřebíky: 8d (průměr: 3,5 mm; délka: 5 cm)
a 16d (průměr: 3,7 mm; délka: 8 cm)
- Standardní kovové výškově nastavitelné podpěry
- Pytle na písek, guma nebo pěna (například pěnový polyetylen, obvykle prodávány pod názvem „Ethafoam“) k ochraně povrchu nebo ke zlepšení kontaktu mezi prkny a stěnou.
- Neškrobený a nebělený mušelín nebo bílá bavlna k ochraně povrchů před poškrábáním

Pro zpevnění konstrukce stahovacími pásy

- Syntetické pásy s ráčnovým upínáním (minimální tloušťka 2 mm a šířka 50–75 mm)
- Ocelové pláty, které se umístí mezi pás a stěnu/sloup, aby se rozložilo zatížení
- Dřevěná prkna (asi 3 cm silná) k umístění mezi ocelový plát a stěnu/sloup
- Guma nebo pěna (například pěnový polyetylen, obvykle prodáváný pod názvem „Ethafoam“) může lépe ochránit povrch a zlepšit kontakt mezi prkny a stěnou.
- Neškrobený a nebělený mušelín nebo bílá bavlna k ochraně zdobených povrchů před poškrábáním

Potřeby a vybavení na ochranu dekorovaných povrchů in situ

- Plachta na ochranu povrchů před vodou
- Pytle na písek k vyplnění prostoru v blízkosti zdobených povrchů a jejich ochraně před nárazy (dbejte na to, aby pytle s pískem nezadržovaly vlhkost).
- Guma nebo pěna (například pěnový polyetylen, obvykle prodáváný pod názvem „Ethafoam“) pro zlepšení kontaktu mezi povrchem a dřevem, případně ocelové desky, pokud je to nutné
- Neškrobený a nebělený mušelín nebo bílá bavlna k ochraně zdobených povrchů před poškrábáním
- Dřevo nebo ocelové pláty k rozložení váhy pro případ, že budete potřebovat podepřít/zpevnit stavební prvek s dekorovaným povrchem (podlaha, strop, stěna, sloupy atd.).

Dřevěné sloupky

Vlhkoměr

Vertikální podpěry

CGI/CGS plechy

Drátěné pletivo
(jemné)

Drátěné pletivo
(s velkými oky)

Dřevěné klíny

Kůly a kolíky

Lopaty a krumpáče

Vodováha

Kovové pásy

Syntetické pásy
s ráčnovým upínáním

Olovnice

Dřevěná prkna

LITERATURA

Krok 2: Posouzení škod a rizik na místě po události

BC Housing. 2018. *Rapid Damage Assessment*. Burnaby, BC Housing. Dostupné z: <https://www.bchousing.org/about/rapid-damage-assessment> [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/686P-5JFE>

Connecticut Technology Transfer Center. 2010. *Protective Equipment for Workers in Hurricane Flood Response*. Connecticut, School of Engineering, University of Connecticut. Dostupné z: <https://www.t2center.uconn.edu/pdfs/SAFETY%20BRIEF%202010-7.pdf> [vyhledáno 9. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/LG2T-FTDZ>

Heritage Collections Council. 1998e. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Managing People*. Canberra, Heritage Collections Council. Dostupné z: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/5_managing_people.pdf [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/RR45-BJDW>

Krok 3: Bezpečnost and stabilizace

Australian Institute for the Conservation of Cultural Material. 2017. *Visual Glossary*. Canberra, Australian Institute for the Conservation of Cultural Material. Dostupné z: <https://aiccm.org.au/conservation/visual-glossary> [vyhledáno 22. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/4P8N-5GBP>

Australia International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). 2013. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance, 2013*. Burwood, ICOMOS. Dostupné z: <http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf> [vyhledáno 21. června 2017].

Permanent link: <https://perma.cc/ULL9-UY9U>

Australian War Memorial. nedatováno. *Conservation advice: Cleaning Soot Damaged Objects*. Canberra, The Australian War Memorial. Dostupné z: <https://www.awm.gov.au/about/our-work/projects/soot> [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/Q38H-G6KT>

Canadian Conservation Institute. 2007. Vacuum Freeze-drying Archaeological Artifacts. *Canadian Conservation Institute (CCI) Notes 4/2*. Ottawa, Ministerstvo veřejných záležitostí a Vláda. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/conservationinstitute/services/conservation-preservation-publications/canadian-conservation-institute-notes/vacuum-freeze-dryingarchaeological-artifacts.html> [vyhledáno 12. října 2017].

Permanent link: <https://perma.cc/QRP8-LYKA>

Canadian Conservation Institute. 2017. *Agents of Deterioration*. Ottawa, Ministerstvo veřejných záležitostí a Vláda. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/conservation-institute/services/agents-deterioration.html> [vyhledáno 22. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/S65F-KNA5>

Canadian Conservation Institute. 2017. *Care of Objects and Collections*. Ottawa, Ministerstvo veřejných záležitostí a Vláda. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/conservation-institute/services/care-objects.html> [vyhledáno 22. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/ZDG8-Y4UU>

Corpo Nazionale dei Vigili del Fuoco – Università degli Studi di Udine. 2011. *Manuale Opere Provvisionali, l'intervento tecnico urgente in emergenza sismica*. Řím, Ministerstvo vnitra. Dostupné z: <http://www.vigilfuoco.it/allegati/STOP/ManualeSTOP.pdf> (italsky) [vyhledáno 24. října 2017].

Permanent link: <https://perma.cc/AP8A-22L2>

Department of Homeland Security Federal Emergency Management Agency (FEMA). 2009. *FEMA National US&R Response System Structural Collapse Technician Module 2a Shoring Basics*. Washington, DC, FEMA. Dostupné z: <https://www.fema.gov/pdf/emergency/usr/module2a.pdf> [vyhledáno 29. dubna 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/WF28-Q5QU>

Department of Homeland Security Federal Emergency Management Agency (FEMA). 2018. *Reclaiming Precious Heirlooms From Flood Waters*. Washington, DC, Ministerstvo vnitřní bezpečnosti USA. Dostupné z: <https://www.fema.gov/newsrelease/2003/09/23/reclaiming-precious-heirlooms-flood-waters> [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/XY64-GPM6>

Department of Homeland Security Science and Technology Directorate, Infrastructure Protection and Disaster Management Division. 2011. *Field guide for Building Stabilization and Shoring Techniques*. Washington, DC, Ministerstvo vnitřní bezpečnosti USA. Dostupné z: <https://www.dhs.gov/xlibrary/assets/st/st-120108-final-shoring-guidebook.pdf> [vyhledáno 24. října 2017].

Permanent link: <https://perma.cc/ZN3R-NRWU>

Grimaz, S., Cavriai, M., Mannino, E., Munaro, L., Bellizzi, M., Bolognese, C., Caciolai, M., D'Odorico, A., Maiolo, A., Ponticelli, L., Barazza, F., Malisan, P. & Moretti, A. 2010. *Vademecum, STOP, Shoring Templates and Operating Procedures for the Support of Buildings damaged by Earthquakes*. Řím, Ministerstvo vnitra – Hasičský záchranný sbor Itálie. Dostupné z: http://sprint.uniud.it/sites/default/files/Vademecum_STOP_eng_0.pdf [vyhledáno 24. října 2017].

Permanent link: <https://perma.cc/62JX-UGLP>

Heritage Collections Council. 1998a. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Caring for Cultural Material 1*. Canberra, Heritage Collections Council. Dostupné z: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/1_caring_for_cultural_material_1.pdf [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/9DS2-DRPA>

Heritage Collections Council. 1998b. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Caring for Cultural Material 2*. Canberra, Heritage Collections Council. Dostupné z: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/2_caring_for_cultural_material_2.pdf [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/49CQ-QVUV>

Heritage Collections Council. 1998d. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Managing Collections*. Canberra, Heritage Collections Council. Dostupné z: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/4_managing_collections.pdf [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/5NAY-J562>

Heritage Collections Council. 1998f. *reCollections, Caring for Collections Across Australia – Handling, Transportation, Storage and Display*. Canberra, Heritage Collections Council. Dostupné z: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/6_htsd.pdf [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/5XRJ-U9R3>

Historic England. 2015. *Flooding and Historic Buildings*. Swindon, Historic England. Dostupné z: <https://content.historicengland.org.uk/images-books/publications/flooding-and-historic-buildings-2ednrev/heag017-flooding-and-historic-buildings.pdf/> [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/M66M-3E8L>

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. nedatováno. *The IFRC Shelter Kit*. Geneva, International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. Dostupné z: <http://www.ifrc.org/PageFiles/95526/publications/D.03.a.07.%20IFRC%20shelter-kit-guidelines-EN-LR.pdf> [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/R5Y5Z-DEU3>

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. 2015. *IFRC bamboo frame for emergency shelters and emergency roofs – Technical sheets*. Geneva, International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. Dostupné z: <http://www.ifrc.org/Global/Documents/Secretariat/Shelter/IFRC-bamboo-frame-A4-FINAL-EN-2015.pdf> [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/S7YY-78MG>

Levitan, A. 1993. Emergency Treatment for Water-Soaked Furniture and Wooden Objects. *National Parks Service Conserve O Gram*, 7(7). Washington, DC, Ministerstvo vnitra USA. Dostupné z: <https://www.nps.gov/museum/publications/conservogram/07-07.pdf> [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/4J9T-SFVZ>

McCord, M., & Stone, T. 2002. Deterioration of Collections. *Generation 2: Education and Support Materials*. Nepublikovaný materiál ICCROM. Řím.

Russell, R. & Winkworth, K. 2009. *Significance 2.0: A guide to assessing the significance of collections*. Canberra, Collections Council of Australia Ltd. Dostupné z: <https://www.arts.gov.au/sites/g/files/net1761/f/significance-2.0.pdf> [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/GJ8G-ERAN>

State Library of Queensland. 2014a. *Caring for your collections: Salvaging water-damaged collections*. Brisbane, Queensland Government. Dostupné z: http://www.slq.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0005/128984/Caring-for-your-collections-Salvaging-water-damaged-collections.pdf [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/8V9X-YFNS>

State Library of Queensland. 2014b. *Caring for your collections: Freezing water-damaged and insect infested collections*. Brisbane, Queensland Government. Dostupné z: http://www.slq.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0004/128983/Caring-for-your-collections-Freezing-water-damaged-and-insect-infestedcollections.pdf [vyhledáno 18. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/V6KB-XKZL>

Tandon, A. 2016. *Endangered Heritage: Emergency Evacuation of Heritage Collections*. Paříž, UNESCO & Řím, ICCROM. Dostupné z: https://www.iccrom.org/wp-content/uploads/Endangered-Heritage_INTERACTIVE.pdf [vyhledáno 14. února 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/7J4C-TJDK>

United States Army Corps of Engineers. 2013. *Urban Search & Rescue Shoring Operations Guide*. Washington, DC, Ministerstvo obrany USA. Dostupné z: <http://www.disasterengineer.org/LinkClick.aspx?fileticket=qYQCrKHi2k%3D&tabid=57&mid=394> [vyhledáno 14. července 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/H6NA-WBRY>

Van Balen, K. 2008. The Nara Grid: An evaluation Scheme Based on the Nara Document on Authenticity. *APT Bulletin*, 39(2/3): 39–45. Dostupné z: <http://orcp.hustoj.com/wp-content/uploads/2016/01/2008-The-Nara-Grid-An-Evaluation-Scheme-Based-on-the-Nara-Document-on-Authenticity.pdf> [vyhledáno 17. ledna 2018].

Permanent link: <https://perma.cc/DL8A-E32V>

#culturecannotwait

Fond prince Clause
pro kulturu a rozvoj

Herengracht 603
1017 CE Amsterdam,
Nizozemsko
+31 20 3449 160
www.princeclausfund.org

© ICCROM 2018
© Prince Claus Fund for Culture and Development 2018

ICCROM ISBN 978-92-9077-282-8
Prince Claus Fund ISBN 978-90-822913-8-4

Printed thanks to the generosity of
the Principality of Monaco.

Via di San Michele
13 00153 Řím
Itálie
+39 06585531
www.iccrom.org

Překlad do češtiny:
Kateřina Danielová
Zpracovalo:
Metodické centrum pro
muzea výtvarného umění,
Národní galerie Praha

ISBN 978-92-9077-282-8

9 789290 772828 >